

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra práva

Bakalářská práce

Právo a demokracie v českém volebním systému

Marek Štefan

© 2019 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Marek Štefan

Veřejná správa a regionální rozvoj

Název práce

Právo a demokracie v českém volebním systému

Název anglicky

Law and democracy in czech electoral system

Cíle práce

Cílem práce je zachytit vývoj demokracie a volebního práva v České republice a zhodnotit jeho možné budoucí směřování v dalších letech.

Metodika

Práce je rozdělena do dvou částí, na teoretickou a praktickou část.

V teoretické části budou popsány a vysvětleny jednotlivé pojmy volebního práva, volebních systémů a demokracie v České republice. Dále bude upřesněna příslušná právní úprava.

Praktická část se bude zabývat analýzou a vývojem demokracie a volebního práva v České republice a jejím srovnáním s ostatními zeměmi. Pro lepší úvahu nad budoucím vývojem bude provedeno anketní šetření u 50 respondentů. Na základě výsledků ankety uvážím možné budoucí směřování demokracie v České republice.

Doporučený rozsah práce

30 – 40 stran

Klíčová slova

Česká republika, demokracie, volební právo, volební systém, vývoj, zákon

Doporučené zdroje informací

ANTOŠ, M. – WINTR, J. *Volby, demokracie, politické svobody*. Praha: Leges, 2010. ISBN 978-80-87212-62-2.

CHYTILEK, R. *Volební systémy*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-548-6.

KRÁLIKOVÁ, M. – ŠÍMA, P. *Volební kampaně 2013 : Pavel Šíma, Marcela Králiková a kolektiv*. Brno: Barrister & Principal, 2014. ISBN 978-80-7485-026-4.

MACHOVÁ, Z. – UNIVERZITA KARLOVA. *Volební právo cizinců v komunálních volbách České republiky a jeho využití*. Praha: Karolinum, 2013. ISBN 978-80-246-2342-9.

PECHANEC, P. *Přímá demokracie v České republice*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. ISBN 978-80-7357-700-1.

ŠUTKA, P. (2016): *Zákon o volbě prezidenta republiky – přednosti a nedostatky ve srovnání s úpravami států Evropské*. Praha: Lages. ISBN 978-80-7502-169-4

Předběžný termín obhajoby

2018/19 LS – PEF

Vedoucí práce

JUDr. Viktor Jansa, CSc.

Garantující pracoviště

Katedra práva

Elektronicky schváleno dne 7. 11. 2018

JUDr. Jana Borská, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 12. 11. 2018

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 22. 02. 2019

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Právo a demokracie v českém volebním systému" jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autor uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 15.3.2019

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval JUDr. Viktoru Jansovi, CSc. za jeho čas a trpělivost, cenné rady a vstřícný přístup při vedení mé bakalářské práce. Poděkování patří také mojí rodině, za podporu při psaní této práce a v neposlední řadě také respondentům, kteří se zúčastnili anketního šetření.

Právo a demokracie v českém volebním systému

Abstrakt

Bakalářská práce „Právo a demokracie v českém volebním systému“ se zabývá analýzou voleb a jejich náležitosti, zejména volebním právem občanů. V teoretické části jsou nejprve probrány jednotlivé pojmy práva a demokracie, dále jsou pak vymezeny základní definice volebních a politických systémů a v neposlední řadě také volby a jejich právní úprava na území České republiky. V praktické části se autor věnuje analýze voleb, zejména volební účasti, ekonomické stránce voleb a názorům občanů na spokojenost či nespokojenost se současnou právní úpravou voleb.

Cílem práce je zhodnotit a nastínit možné budoucí směřování demokracie a volebního práva v České republice. V samotné části práce autor na základě vyhodnocení názorů občanů zpracovává závěr společně s doporučením, které by mohlo přispět k větší spokojenosti ve společnosti.

Klíčová slova: právo, zákon, Česká republika, občané, volby, demokracie, volební systém

Law and democracy in czech electoral system

Abstract

The Bachelor Thesis: „Law and Democracy in the Czech Electoral System“ deals with the analysis of the elections and its requirements, especially electoral law of the citizens. In the theoretical part, there are explained terms - law and democracy, there are also basic definitions of electoral and political systems and at last but not the least there are also explained elections and their legislative in the Czech Republic. In the practical part, the author of this thesis focuses on analysis of the elections, especially the electoral participation, the economic aspects of elections and the opinions of the citizens on satisfaction or dissatisfaction with the current elections legislation.

The aim of this thesis is to find out, if the citizens are satisfied with the current legislation of the elections and how the electoral system should be developed in the future. The main part of this thesis author is focused on executes resume and recommendation that could contribute to bigger satisfaction in society. The resume and recommendation are based on the citizens opinion.

Keywords: law, statute, Czech Republic, citizens, elections, democracy, electoral system

Obsah

1 Úvod.....	11
2 Cíl práce a metodika	12
3 Teoretická východiska	13
3.1 Právo	13
3.2 Demokracie	13
3.2.1 Význam demokracie	13
3.2.2 Historie demokracie	14
3.2.3 Druhy demokracie.....	14
3.2.3.1 Přímá demokracie	14
3.2.3.2 Zastupitelská demokracie	16
3.3 Právo a demokracie v demokratickém právním státě	16
3.4 Česká republika z hlediska práva a demokracie	17
3.5 Vývoj demokracie a volebního práva v České republice.....	19
3.5.1 období Rakousko – Uherska, rok 1867.....	20
3.5.2 období první Československé republiky, rok 1918 – 1938	20
3.5.3 období po první republice, 1938 – 1948	21
3.5.4 období Komunistické diktatury, 1948 - 1989	21
3.5.5 období demokracie po roku 1989	22
3.6 Politické a volební systémy v současné společnosti	23
3.7 Politické systémy	23
3.7.1 Klasifikace politických systémů	23
3.7.1.1 Parlamentní systém.....	23
3.7.1.2 Prezidentský systém	24
3.7.1.3 Poloprezidentský systém	24
3.8 Volební systémy.....	24
3.8.1 Typologie volebních systémů	24
3.8.1.1 Většinový systém.....	24
3.8.1.2 Poměrný systém.....	26
3.8.1.3 Smíšený systém	26
3.8.2 Velikost obvodů.....	27
3.8.3 Volební formule.....	27
3.8.3.1 Volební kvóty	27
3.8.3.2 Volební dělitele	28
3.9 Politický a volební systém v České republice.....	29

3.10	Organizace voleb v České republice	30
3.10.1	Ústavní východiska a prameny voleb	30
3.11	Volební právo	31
3.11.1	Aktivní volební právo	31
3.11.2	Pasivní volební právo.....	32
3.12	Specifikace voleb	32
3.12.1	Volby do Poslanecké sněmovny	33
3.12.2	Volby do Senátu.....	34
3.12.3	Volby do zastupitelstev krajů	35
3.12.4	Volby do zastupitelstev obcí.....	36
3.12.5	Volba prezidenta	37
4	Praktická část – volební praxe	38
4.1	Porovnání volebního práva s ostatními zeměmi	38
4.1.1	Slovenská republika	38
4.1.2	Rakouská republika.....	39
4.1.3	Republika Slovinska	39
4.1.4	Shrnutí.....	40
4.2	Účast voličů ve volbách	40
4.3	Volební kampaně	45
4.4	Ekonomické aspekty voleb	46
4.4.1	Financování voleb	46
4.4.2	Příspěvky ze státního rozpočtu	47
4.5	Anketní šetření	49
4.5.1	Vyhodnocení otázek anketního šetření	49
4.5.2	Průřezová analýza	63
5	Výsledky a doporučení.....	65
5.1	Výsledky	65
5.2	Doporučení.....	66
6	Závěr.....	67
7	Seznam použitých zdrojů	68
7.1	Knižní publikace	68
7.2	Legislativní normy	68
7.3	Internetové zdroje.....	69
8	Přílohy	71

Seznam obrázků

Obrázek 1 - Hierarchie právního řádu ČR	19
---	----

Seznam grafů

Graf 1 – Volby do Poslanecké sněmovny.....	41
Graf 2 – Volby do Senátu	42
Graf 3 – Volba prezidenta republiky	43
Graf 4 – Volby do zastupitelstev obcí	44
Graf 5 – Volby do zastupitelstev krajů	45
Graf 6 – Financování voleb do Poslanecké sněmovny	46
Graf 7 - Otázka č. 1	49
Graf 8 - Otázka č. 2.....	50
Graf 9 - Otázka č. 3.....	51
Graf 10 - Otázka č. 4.....	52
Graf 11 - Otázka č. 5.....	53
Graf 12 - Otázka č. 6.....	54
Graf 13 - Otázka č. 7.....	55
Graf 14 - Otázka č. 8.....	56
Graf 15 - Otázka č. 10.....	57
Graf 16 - Otázka č. 10 – a).....	58
Graf 17 - Otázka č. 10 – b)	59
Graf 18 - Otázka č. 11.....	60
Graf 19 - Otázka č. 12.....	62
Graf 20 – Průřezová analýza (otázka č. 6).....	63
Graf 21 – Průřezová analýza (otázka č. 4).....	64

Seznam tabulek

Tabulka 1 - Státní příspěvek	48
Tabulka 2 – Státní příspěvky na úhradu volebních nákladů.....	48
Tabulka 3 – Návrhy respondentů na vhodnou věkovou hranici pasivního práva.....	61

1 Úvod

Každý člověk žijící na území České republiky, ať už státní občan či cizinec, jemuž mezinárodní smlouvy přiznávají právo být voličem, má právo zúčastnit se voleb. Jelikož je Česká republika parlamentním demokratickým státem, jsou to právě občané, kteří se podílejí na tvorbě státu, a to prostřednictvím pravidelně se konajících voleb. Občané tak vykonávají správu věcech veřejných nepřímo, a to pomocí volených zástupců. Volby se v České republice konají na různých úrovních a každé jednotlivé druhy voleb jsou charakteristické typem volebního systému, volebních kvót a v neposlední řadě také volebním právem. Právo a demokracie jsou spolu spjaty a společně se po staletí vyvíjejí. V důsledku vývoje je zapotřebí reagovat na vůli občanů a upravovat tak legislativu ke spokojenosti společnosti.

Hlavním cílem této práce je proto zhodnotit a nastínit možné budoucí směřování demokracie a volebního práva na území České republiky v nastávajících letech, v souvislosti s nedostatky dnešní právní úpravy.

V úvodní části se autor zaměří na definování pojmů práva a demokracie a jejich dílčích členění, zároveň budou uvedeny druhy politických systémů. Následně bude pozornost zaměřena na charakteristiku a specifikaci voleb do jednotlivých úrovní v České republice včetně jejich právní úpravy.

V druhé části práce se autor bude zabývat volební právem v různých zemích. Následně budou analyzovány volby z hlediska volební účasti a jejich ekonomické stránky. V závěrečné části se autor pokusí na základě analýzy zhodnotit spokojenost občanů v oblasti voleb a jejich práv s nimi spojené a dospět k návrhu na konkrétní změnu v oblasti voleb a volebního práva.

2 Cíl práce a metodika

Cílem této bakalářské práce je zhodnotit a posoudit možné budoucí směřování demokracie a volebního práva v České republice, v souvislosti s nedostatky současné právní úpravy a fungování voleb. Dílčím cílem práce je vysvětlit základní pojmy s oblasti demokracie, práva a voleb.

Samotná práce je rozdělena na dvě části a to na část teoretickou a praktickou. V teoretické části budou vysvětleny základní pojmy týkající se demokracie a práva, dále také formy politických a volebních systémů a v neposlední řadě právní úprava voleb. Hlavními metodami teoretické části je rešerše z odborné literatury a článků a analýza zákonů. Praktická část se bude zabývat analýzou voleb, konkrétně volební účastí a volebními kampaněmi včetně ekonomických aspektů voleb. Hlavními metody praktické části je analýza statistických údajů a kvalitativní metoda při níž proběhne anketní šetření. Anketní šetření proběhne u 50 respondentů a bude zaměřeno na názor občanů v oblasti voleb. Výsledky šetření pomohou k zhodnocení budoucího směřování voleb a tedy i volebního práva.

3 Teoretická východiska

3.1 Právo

Pojem právo se dá vysvětlit mnoha způsoby. Jednou z definic práva je, že se jedná o soubor obecně závazných pravidel chování, které vytvořil a formuloval stát a jedná se tedy o vynutitelné právní předpisy. Právo je jedním z nejdůležitějších prostředků upravující společenské chování lidí ve společnosti, kdyby právo nebylo docházelo by k chaosu a nestabilitě. Vývoj práva je úzce spjat s vývojem demokracie.

Právo můžeme rozdělit do dvou základních skupin, na právo **přirozené** a **pozitivní**. Přirozené právo existuje nezávislé na státě, oproti právu pozitivnímu, které je dané státem.

3.2 Demokracie

Pojem demokracie představuje formu vlády, v níž veškerý zdroj státní moci vychází od lidu. Samotný původ slova demokracie je odvozen z dvou řeckých slov. Prvním je slovo „demos“ tj. lid a „kratos“ tedy vládnout.¹ Pojem demokracie lze tedy přeložit jako vláda lidu. Zmíněné spojení nám vyjadřuje, že lid se zapojuje do rozhodování o věcech veřejných ve státu a má tak možnost projevit svou vůli. Jedná-li lid o věcech veřejných, tak v demokracii platí, že menšina se podřizuje většině.

3.2.1 Význam demokracie

Demokracie jako forma vlády státu, představuje prostředí, kde si jsou všichni lidé rovnocenní. Každý člověk bez rozdílu je způsobilý mít práva.² „*Lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti i v právech. Základní práva a svobody jsou nezadatelné, nezcizitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné.*“³ Příkladem těchto práv mohou být práva na život, volného shromažďování, svoboda názoru, právo svobodně projevovat své náboženství, podílet se na věcech veřejných, atd.

¹ DAHL, R. *O demokracii*, 2011. str. 17

² čl. 5, Zákona č. 2/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů

³ čl. 1, Zákona č. 2/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů

3.2.2 Historie demokracie

První zmínky o demokratické formě vlády se čítají již kolem 5-6 století před naším letopočtem v řeckých městských státech, příkladem mohou být Athény. V této době měli na politické moci podíl pouze svobodní muži, kteří byli občany obce a byli schopni vojenské služby, popřípadě ti, kteří vojenskou službu již vykonali. Kdežto naopak politickou moc neměli ženy, otroci, cizinci a také někteří svobodní muži.⁴ Lze proto tvrdit, že politickou moc měli pouze „*bojeschopní muži, kteří představovali jen asi 1/7 obyvatel Athén*“.⁵

3.2.3 Druhy demokracie

V demokratických státech se na výkonu státní moci podílí lid, jak už bylo zmíněno, je zdrojem státní moci. Lid svou státní moc ve věcech veřejných může uplatňovat dvojitým způsobem. První možností je podílet se přímo na výkonu věcí veřejných. Druhá možnost je legitimovat k výkonu státní moci své zástupce a podílet se tak na výkonu věcí veřejných nepřímo.

3.2.3.1 Přímá demokracie

Přímá demokracie představuje formu vlády, kde se lid osobně podílí na výkonu státní správy. Pojem lid pak lze popsat jako soubor lidí, kteří se mohou aktivně podílet na přímé demokracii.

Formy přímé demokracie se uplatňovaly hlavně v historii na přelomu 5. až 6. st. v již zmíněných Athénách, kde hlasování umožňoval hlavně velmi malý počet voličů. V současné době neexistuje stát, který používá čistou formu přímé demokracie, i když nejbližší prvky můžeme najít ve Švýcarsku.

Švýcarsko je zemí se specifickým politickým zřízením. Jedná se o konfederaci složenou z 26 suverénních států (*kantonů*) z nichž každý má vlastní parlament, zákony, vládu. Občané jsou zde suverénem a představují jak moc politickou, výkonnou tak i zákonodárnou a jsou jim podřízeny parlamenty. Mezi politická práva občanů patří právo hlasovat a volit, právo

⁴ PECHANEC, P. *Přímá demokracie v České republice*. 2011, s. 4-5

⁵ PAVLÍČEK, V. *Ústavní právo a státověda: Obecná státověda*. 2014, s. 366

voleb, lidové hlasování a iniciativy, referenda a petice. Občané se tak mohou podílet ve velké míře na fungování státu.⁶

Dnes známe pouze několik forem přímé demokracie:

- *Petice* - Pojem petice vychází z latinského výrazu *petitio*⁷, což v překladu znamená žádost. Jedná se o neformální žádost lidu adresovanou státním či samosprávním orgánům. Petice jako taková musí mít určité náležitosti, jimiž jsou například písemná forma, jméno, příjmení a bydliště toho kdo petici podává.⁸
- *Referendum* - Pojmem referendum se rozumí společné rozhodování lidí ve věcech, ve kterých je vyzvou jejich nejvyšší ústavní orgány nebo které si lid sám vynutí, popřípadě ve věcech uložených přímo ústavou či zákonem. Referenda je možné rozdělit do několik skupin dle jejich měřítek. Například z hlediska závaznosti, okamžiku konání, povinnosti jeho konání, místa konání, atd.⁹
- *Lidová iniciativa* - Forma přímé demokracie, která se nejvíce podobá petici. Jejím hlavním rozdílem je, že vždy je vyvolána na návrh lidu. „*Je obdobou zákonodárné iniciativy.*“¹⁰ Stát zaručuje její provedení (tj. všech okolností týkající se např. hlasovací lístky, volební místnosti) není-li v rozporu se zákonem nebo ústavou. „*Lid se s pomocí lidové iniciativy může dovolávat jakéhokoliv rozhodnutí či řešení jakéhokoliv věcného problému.*“¹¹ Zjednodušeně se dá říct, že je to právo občanů na navrhování zákonů.
- *Odvolání* - Jedná se o doplňkový institut přímé demokracie. „*Vyznačuje se některými znaky petice, přičemž je jakýmsi opakem voleb.*“¹² V zásadě tento institut spočívá v možnosti odvolat jak jednotlivce, tak celý institut např. stranu, hnutí, atd. Jelikož lid jakožto nejvyšší suverén legitimuje nositele státní moci, má se za to, že by měl mít i moc tyto nositele odvolat.

⁶ PARLAMENTNÍ LIST., *Jsme zastánci přímé demokracie, příkladem je pro nás Švýcarsko!* [online]. [cit. 2019-02-23]. Dostupný z WWW: <https://www.parlamentnilisty.cz/profilu/Radek-Rozvoral-22025/clanek/Jsme-zastanci-prime-demokracie-prikladem-je-pro-nas-Svycarsko-89905>.

⁷ PECHANEC, P. *Přímá demokracie v České republice*. 2011, s. 15

⁸ §5, odst. 1, Zákona č. 85/1990 Sb., o právu petičním, ve znění pozdějších předpisů

⁹ PECHANEC, P. *Přímá demokracie v České republice*. 2011, s. 16-20

¹⁰ PECHANEC, P. *Přímá demokracie v České republice*. 2011, s. 23.

¹¹ PECHANEC, P. *Přímá demokracie v České republice*. 2011, s. 23.

¹² PECHANEC, P. *Přímá demokracie v České republice*. 2011, s. 25

- *Plebiscit* – Pojem plebiscit, který pochází z latinského slova plebs – tedy prostý lid nebo chudina¹³, se dá říct, že byl jakousi možností určité části občanů na sporném území, kteří se rozhodovali, zda se připojí k některému státu. Jednalo se o možnost dnes už málo používané formy přímé demokracie, která byla nahrazena referendem.

3.2.3.2 Zastupitelská demokracie

Zastupitelská demokracie, známá také jako reprezentativní, je forma demokracie, se kterou se můžeme setkávat nejčastěji v moderních demokratických státech, k nimž patří i Česká republika. Zastupitelská demokracie spočívá v moci lidu. Lid, jakožto základní atribut dává svoji moc do rukou reprezentantů neboli zastupitelů, které si volí v pravidelných volbách.

Aby bylo zaručeno, že při volbách budou mít všichni rovný přístup k účasti na rozhodování je podle Roberta Dahla potřeba zaručit následující kritéria, jimiž jsou účinná participace (účast), volební rovnost, poučné porozumění, kontrola nad nastolováním témat (agendy) k projednání a zapojení (zahrnutí) všech dospělých. Pokud by zmíněná kritéria nebyla splněna, nebyli by si jednotliví občané mezi sebou politicky rovni.¹⁴

Je, ale zřejmé že lid nemůže přímo volit každého nositele státní moci, proto existuje takzvaný legitimizační řetězec. Legitimizační řetězec vzniká tak, že lid si například zvolí v senátních volbách své zástupce, ti pak dostanou od lidu státní moc. Tito zvolení reprezentanti senátu na návrh prezidenta republiky odsouhlasují, či zamítají ústavní soudce české republiky. Ústavní soudci tak odvozují svoji státní moc lidu, i když jím nebyli voleni přímo. Vše ale počíná od lidu, jenž můžeme nazvat legitimizační základnou.¹⁵

3.3 Právo a demokracie v demokratickém právním státě

Pojem právo a demokracie byly již vysvětleny a tak pro úplnost věci je třeba dovysvětlit co je to právní stát. Právní stát lze definovat tím, že jeho instituce zaručují, aby byl právní řád dodržován, jak ze strany poddaných států (*občanů*), tak i ze strany orgánů veřejné moci.¹⁶

¹³ PECHANEC, P. *Přímá demokracie v České republice*. 2011, s. 25

¹⁴ DAHL, R. *O demokracii*. 2001, s. 39-40

¹⁵ PECHANEC, P. *Přímá demokracie v České republice*. 2011, s. 10

¹⁶ PAVLÍČEK, V. *Ústavní právo a státověda I. díl: Obecná státověda*. 2014. s. 47

Právo v demokratickém státě je zaručeno právním řádem a jeho skutečným použitím. Poskytuje jak občanům, tak i právníkům osobám rovnocenný přístup k právům a svobodám, které jsou zakotveny v Listině základních práv a svobod, ale také ve Všeobecné deklaraci lidských práv.

Druhým prvkem spojovaným s právním státem je demokracie. Demokracie je nedílnou součástí právního státu. Občané mají zaručená práva na projev svého názoru a podílení se na dělbě moci ať už přímo, či nepřímo. Právní stát jim tuto pravomoc zaručuje a nemůže ji lidu odeprít.

3.4 Česká republika z hlediska práva a demokracie

„Česká republika je svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát založený na úctě k právům a svobodám člověka a občana.“¹⁷ Státní moc vykonává lid prostřednictvím orgánů moci výkonné, zákonodárné a soudní.

Lid v České republice projevuje svou vůli v rozhodování o věcech veřejných převážně nepřímo, za pomoci volených zastupitelů v pravidelně se konajících volbách. Můžeme nalézt i prvky přímé demokracie, a to v podobě petice a místního nebo krajského referenda.

- *Petice – V České republice má každý „právo sám nebo společně s jinými obracet se na státní orgány se žádostmi, návrhy a stížnostmi ve věcech veřejného nebo jiného společného zájmu, které patří do působnosti těchto orgánů (dále jen "petice").“¹⁸ Státní a samosprávní orgány mají povinnost tuto žádost lidu přijmout a reagovat na ni, a to v lhůtách stanovených zákonem. „Nepatří-li věc do jeho působnosti, petici do 5 dnů postoupí příslušnému státnímu orgánu a uvědomí o tom toho, kdo petici podal.“¹⁹ Samotné petiční právo je upraveno v zákonu č. 85/1990 Sb., Zákon o právu petičním.*
- *Referendum – V České republice dělíme referenda na místní referendum (upraveno zákonem č. 22/2004 Sb., Zákon o místním referendu a změně některých zákonů) a krajské referendum (upraveno zákonem č. 118/2010 Sb., Zákon o krajském*

¹⁷ čl. 1, odst. 1, Zákona č. 2/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů

¹⁸ §1, odst. 1, Zákona č. 85/1990 Sb., Zákon o právu petičním, ve znění pozdějších předpisů

¹⁹ §5, odst. 2, Zákona č. 85/1990 Sb., Zákon o právu petičním, ve znění pozdějších předpisů

referendu a změně některých zákonů). Referenda ať už na místní nebo krajské úrovni se konají „tajným hlasováním na základě všeobecného, rovného a přímého hlasovacího práva“.²⁰ Aby referenda byla platná, je podle zákona zapotřebí alespoň 35% účast oprávněných voličů. Rozhodnutí v krajském i místním referendu jsou závazné, hlasovala-li pro ně nadpoloviční většina oprávněných osob, které se krajského nebo místního referenda zúčastnily a alespoň 25 % oprávněných osob zapsaných v seznamech oprávněných osob.²¹

„Jde-li o místní referendum, v němž se rozhoduje o oddělení části obce nebo o sloučení obcí, anebo o připojení obce k jiné obci, je rozhodnutí přijato, jestliže pro ně hlasovala nadpoloviční většina oprávněných osob zapsaných v seznamu oprávněných osob.

- a) v případě oddělení, v té části obce, popřípadě částech obce, která se má oddělit
- b) v případě sloučení obcí nebo připojení obce v té obci, ve které byl návrh přípravného výboru podán“²²

Rozhodnutí v referendech jsou závazné. Náklady spojené s krajským referendem hradí orgány státní správy, v případě místního referenda obec. Česká republika však nedisponuje celostátním referendem, avšak jedna výjimka nastala v roce 2003, když se konalo jediné celostátní referendum o připojení České republiky k Evropské unii, které si vyžádalo schválení zvláštního ústavního zákona č. 515/2002 Sb., Ústavní zákon o referendu o přistoupení České republiky k Evropské unii a o změně ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.

V právním řádu České republiky jsou právní normy stupňovitě uspořádány podle **právní síly**²³ do hierarchie. V právním řádu právní norma nižšího stupně nesmí odporovat právní normě vyššího stupně. O kontrolu nad dodržováním tohoto souladu se stará Ústavní soud. Stát si dodržování vynucuje pomocí administrativního aparátu.

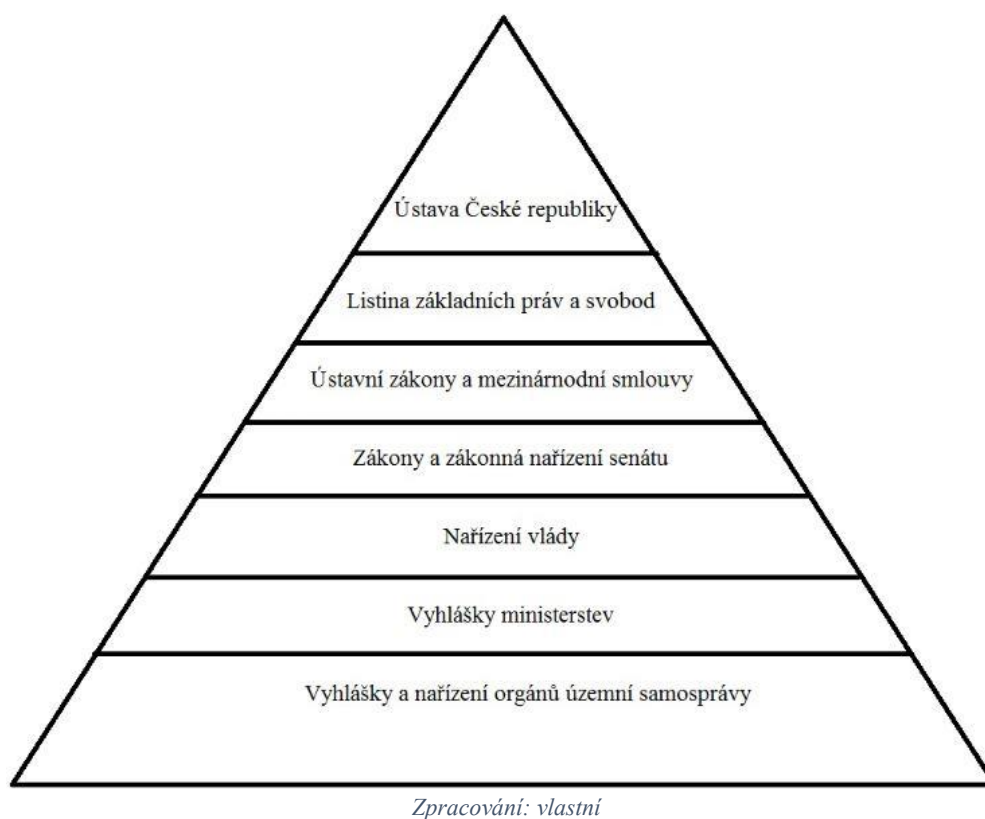
²⁰ §3, Zákona č. 118/2010 Sb., Zákon o krajském referendu a změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

²¹ §48, Zákona č. 118/2010 Sb., Zákon o krajském referendu a změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

²² §48, odst. 3, Zákona č. 22/2004 Sb., Zákon o místním referendu a změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

²³ vlastnost právní normy, která dovoluje ukládat adresátům právní povinnost

Obrázek 1 - Hierarchie právního řádu ČR

Právní řád představuje soubor právních norem, které lze ještě rozdělit do dvou základních skupin na právo veřejné a právo soukromé, které odborně nazýváme jako právní dualismus. Tyto skupiny dále disponují dílčími částmi, jimiž jsou právní odvětví. Prakticky každé právní odvětví má svůj právní předpis, který je však doplněn o několik podzákoných předpisů. Nejvyšším zákonem, ať už u práva veřejného nebo soukromého je Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.

3.5 Vývoj demokracie a volebního práva v České republice

Pojem demokracie je s volebním právem úzce spjat. Jak se během let vyvíjela demokracie tak i s ní se ruku v ruce vyvíjela volební práva občanů. V této kapitole se zaměříme na stručné shrnutí hlavních milníků při vývoji.

3.5.1 období Rakousko – Uherska, rok 1867

Jako prvním milníkem ve vývoji demokracie a jejím formulováním na území dnešní České republiky, bývá uváděn rok 1867. V roce 1867 došlo k takzvanému Rakousko – Uherskému vyrovnání²⁴, které mělo za následek vydání nového souboru ústavních zákonů. Tento soubor čítal sedm ústavních zákonů, z nichž za nejdůležitějších se dá považovat zákon 141/1867 ř. z., o říšském zastupitelstvu. Do poslanecké sněmovny se i nadále volilo podle volebního systému z roku 1861, tzv. „volební kurie“, kde jednotlivé hlasy neměly stejnou váhu a volit mohli pouze občané, kteří disponovali majetkem. Poslanecká sněmovna se skládala z 343 členů, kteří se volili nepřímou volbou, a to pomocí zemských sněmů. Volební právo náleželo mužům starším 24 let.²⁵

V roce 1873 vešel v platnost zákon, který upravil volební systém. Hlavní změnou bylo zavedení přímých voleb na místo dosavadních nepřímých, ale také stanovení volebního období na dobu 6 let. Velký zlom nastal v roce 1907 tzv. Beckovou volební reformou, která přinesla všeobecné a rovné volební právo pro muže. *„Aktivní volební právo mohli vykonávat muži, kteří byli starší 24 let a měli v místě konání voleb trvalý pobyt minimálně 1 rok. Pasivní právo měli všichni rakouští státní příslušníci starší 30 let.“*²⁶

3.5.2 období první Československé republiky, rok 1918 – 1938

Po roce 1918, kdy vznikla Československá republika, bylo zapotřebí upravit volební systém a především rozšířit volební právo. Prvním zákonem, který byl bezprostředně přijat byla prozatímní ústava Československé republiky č. 37/1918 Sb. Zákonodárnou moc v tomto případě vykonávalo Národní shromáždění, jenž mělo 256 členů a moc výkonnou představovala vláda o 17 členech.²⁷

V roce 1920 byla přijata Ústavní listina Československé republiky č. 121/1920 Sb., která stanovovala lid jako zdroj státní moci. Národní shromáždění bylo rozděleno na dvě komory, a to senát a poslaneckou sněmovnu. Poprvé se začalo volit podle všeobecného, rovného, přímého a tajného práva. Aktivní právo do Poslanecké sněmovny náleželo všem

²⁴ *Jednání, při kterém se Rakouské císařství změnilo na Rakousko – Uhersko.*

²⁵ CHYTILEK, R., ŠEDO, J., LEBEDA, T., ČALOUD, D. *Volební systémy.* 2009, s. 263 - 264

²⁶ CHYTILEK, R., ŠEDO, J., LEBEDA, T., ČALOUD, D. *Volební systémy.* 2009, s. 266

²⁷ §1 - §14, Zákon č. 37/1918 Sb., o prozatímní ústavě

občanům, jejichž věk překročil 21 let, v případě Senátu byla podmínka překročení 26 let. Pasivní volební právo měli všichni občané, kteří dosáhli 30 let v případě Poslanecké sněmovny, 45 let v případě Senátu. Rovněž byla zavedena volební povinnost pro všechny občany s výjimkou nemocných a starších 70 let. V případě neúčasti bez řádné omluvy, byla stanovena peněžní sankce, či vězení až na jeden měsíc. Poslední změna nastala v roce 1927, kdy vojsko a četnictvo bylo zbaveno aktivního i pasivního volebního práva.²⁸

3.5.3 období po první republice, 1938 – 1948

V období po první republice došlo k zániku téměř veškeré demokracie z důvodu okupace německými vojsky. Za zásadní se v této době dají považovat tzv. Benešovy dekrety. Příkladem je dekret č. 47/1945 Sb., o prozatímním národním shromážděním. Prozatímní národní shromáždění bylo tvořeno 300 poslanci. Aktivní právo náleželo všem občanům, kteří dosáhli 18 let, pasivní právo měli občané, kteří dosáhli 21 let.²⁹

V roce 1946 byl přijat ústavní zákon č. 65/1946 Sb., o ústavodárném Národním shromáždění, které se volilo podle zásad poměrného zastoupení a to za pomoci všeobecného, rovného, přímého a tajného práva. Podmínky aktivního i pasivního práva se neměnily.³⁰

3.5.4 období Komunistické diktatury, 1948 - 1989

Mezi roky 1948 – 1989, byl na území České republiky nastolen komunistický režim, který sebou přinesl omezení voleb. Volby sice formálně měly probíhat na demokratickém principu a s možností svobodné volby, v realitě tomu ale bylo naopak. Existovala pouze jedna strana a to strana KSČ, popřípadě jiné strany, které byly straně KSČ podřízeny. Volební systém se řídil podle zákona 75/1948 Sb., o volbách do Národního shromáždění, a volební práva zůstávala nadále stejná, včetně volební povinnosti. Zrušení volební povinnosti nastalo v roce 1954, kdy byly přijaty ústavní zákony (26/1954 Sb., 27/1954 Sb.), které s sebou také přinesly možnost odvolání poslanců. Následně v roce 1960 byla

²⁸ CHYTILEK, R., ŠEDO, J., LEBEDA, T., ČALOUD, D. *Volební systémy*. 2009, s. 274 - 280

²⁹ CHYTILEK, R., ŠEDO, J., LEBEDA, T., ČALOUD, D. *Volební systémy*. 2009, s. 285

³⁰ Čl. 1, Ústavního zákona č. 65/1946 Sb., o ústavodárném Národním shromáždění

přijata ústava Československé socialistické republiky, 100/1960 Sb., která vymezovala rovnost práva všech občanů.³¹

V roce 1968 došlo k přijetí ústavy č. 143/1968 Sb., o československé federaci, která federalizovala Československo. Volební práva se neměnila, došlo pouze ke změně rozdělení federálního shromáždění na sněmovnu lidu a sněmovnu národů, které dohromady čítaly 350 poslanců. V následujících letech byla přijata řada zákonů, které ale nepřinesly žádné zásadní změny v možnosti volby poslanců. Až do konce roku 1989 kandidáty navrhovala pouze komunistická strana.³²

3.5.5 období demokracie po roku 1989

Období po roce 1989, známě také jako období „sametová revoluce“, znamenalo řadu zásadních změn. Mezi ty hlavní patřil pád komunistického režimu a nastolení demokracie s možností svobodných voleb. Důležitým bylo přijetí zákona č. 183/1989 Sb., o volbě nových poslanců zákonodárných sborů, který umožnil obsazení nových poslanců z řad občanských seskupení. Za další klíčový zákon se dá považovat zákon č. 47/1990 Sb., o volbách do Federálního shromáždění, jenž nastoloval návrat k demokratickým volbám, které se konají na základě obecného, rovného a přímého práva tajným hlasováním.³³

Jako další dokument, který zajišťoval hodnoty demokratického státu, byl ústavní zákon č. 23/1991 Sb., Listina základních práv a svobod. Ten mimo jiné zajišťoval občanům podílet se na tvorbě státu, ať už přímo nebo nepřímo. Aktivní právo nadále zůstávalo na hranici 18 let, pasivní na hranici 21 let.³⁴

Se zánikem Československa na konci roku 1992 a vytvoření samostatné České republiky byl přijat ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky. Ovšem změna ve vykonávání volebního práva přišla až se zákonem č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky, který upravil aktivní právo do obou komor na hranici 18 let. Pasivní právo do Poslanecké sněmovny náleželo občanům starších 25 let, v případě

³¹ CHYTILEK, R., ŠEDO, J., LEBEDA, T., ČALOUD, D. *Volební systémy*. 2009, s. 287 - 289

³² OSKAR, K. *Nová kniha o volbách*. 2006, s. 248 - 249

³³ CHYTILEK, R., ŠEDO, J., LEBEDA, T., ČALOUD, D. *Volební systémy*. 2009, s. 292 - 293

³⁴ OSKAR, K. *Nová kniha o volbách*. 2006, s. 257

Senátu starších 40 let. V posledních letech volební práva zásadně neměnila, docházelo spíše k úpravám volebních kvót a formulí.³⁵

3.6 Politické a volební systémy v současné společnosti

Do následujících kapitol autor zařadil současné politické a volební systémy, charakteristiku jednotlivých typů a jejich dílčí členění.

3.7 Politické systémy

Politický systém představuje organizaci společenských procesů. Základní klasifikace je založena na vztahu mezi jednotlivými složkami moci a zdrojů jejich legitimacy³⁶. Takzvané čisté politické systémy lze rozdělit na parlamentní a prezidentský, které můžeme definovat. Vzdáleným systémem, který si přebírá prvky již ze dvou zmíněných, pak můžeme nazvat jako semiprezidentský či poloprezidentský.

3.7.1 Klasifikace politických systémů

3.7.1.1 Parlamentní systém

Parlamentní systém je postaven na úzké spolupráci vlády, hlavy státu a parlamentu, často je tento postoj označován jako sdílení moci.³⁷ Vláda je zde závislá na parlamentu, jelikož ten má pravomoc ji vyslovit nedůvěru a tím ji tak sesadit z moci. „*Ve své „čisté“ podobě parlamentní systém předpokládá, že přímou legitimitu má pouze parlament a z jeho legitimacy je odvozena legitimita vlády a v případě republikánského zřízení i legitimita hlavy státu.*“³⁸

Hlava státu zde nemá tak silné postavení, jeho funkce je spíše formální charakteru, kdy jen potvrzuje či zamítá zákony vydané parlamentem, nebo jmenuje ústavní soudce. Opakem je premiér, jenž stojí v čele výkonné moci a má tak mnohem větší pravomoc.³⁹

³⁵ CHYTILEK, R., ŠEDO, J., LEBEDA, T., ČALOUD, D. *Volební systémy*. 2009, s. 302

³⁶ HLOUŠEK, V., KOPEČEK, L., ŠEDO, J. *Politické systémy*. 2011, s. 79

³⁷ HLOUŠEK, V., KOPEČEK, L., ŠEDO, J. *Politické systémy*. 2011, s. 82

³⁸ HLOUŠEK, V., KOPEČEK, L., ŠEDO, J. *Politické systémy*. 2011, s. 82

³⁹ HLOUŠEK, V., KOPEČEK, L., ŠEDO, J. *Politické systémy*. 2011, s. 83

3.7.1.2 Prezidentský systém

V prezidentském systému má největší postavení a s ní spojenou pravomoc samotný prezident, který je hlavou státu a zároveň předsedou vlády, přičemž vláda není odpovědná parlamentu. Systém je postaven na výrazném oddělení exekutivy a legislativní moci. Jejich vzájemný vztah představuje dozor nad druhou stranu, aby nedošlo k zneužití moci jak u parlamentu, tak u hlavy státu. V porovnání s parlamentním systémem, prezidentský systém má pevně vymezené funkční období, které nelze zkrátit.⁴⁰

3.7.1.3 Poloprezidentský systém

Poloprezidentský systém na rozdíl od parlamentního systému, vyznačuje v oslabení moci parlamentu ve prospěch exekutivy. Tímto krokem posiluje pozici hlavy státu, kdy její postavení je potvrzeno ústavou. Prezident je volen v přímých volbách a má právo jmenovat premiéra a za určitých podmínek i rozpustit parlament. Ze své funkce není nikomu odpovědný a svou politickou moc smí vykonávat bez souhlasů členů vlády.⁴¹ Poloprezidentský systém můžeme najít ve státech, jimiž je Francie, Portugalsko či Sýrie.

3.8 Volební systémy

Jak už bylo zmíněno, v zastupitelské demokracii se projevuje vůle lidu za pomoci volených zástupců ve volbách. Volby mají určitě náležitosti, ať už jím je volební právo nebo volební systémy. Právě na základě volebních systémů se rozdělují mandáty mezi jednotlivé strany či kandidáty. Mezi nejzákladnější dělení volebních systémů patří rozdělení na volební systémy většinové a poměrné, můžeme se setkat i se systémem smíšeným, jenž kombinuje poměrnou i většinovou volbu.

3.8.1 Typologie volebních systémů

3.8.1.1 Většinový systém

Jak už ze samotného názvu vyplývá, tak ve většinovém systému získává mandát ten kandidát, jenž obdržel většinu hlasů voličů. Rozhodujícím faktorem je tedy většina hlasů,

⁴⁰ HLOUŠEK, V., KOPEČEK, L., ŠEDO, J. *Politické systémy*. 2011, s. 88-89

⁴¹ HLOUŠEK, V., KOPEČEK, L., ŠEDO, J. *Politické systémy*. 2011, s. 94-98

avšak většina může mít dvojí charakter, podle něhož můžeme většinový systém rozdělit na relevantní a absolutní.

3.8.1.1.1 Relativní většinové systémy

Mandát v tomto případě získává kandidát, jenž získal největší počet hlasů od voličů než kdokoli jiný, avšak nemusí se jednat o většinu nadpoloviční. „*Prostá nebo relativní většina je nejsnáze dosažitelnou většinou.*“⁴² V praxi se můžeme setkat s většinou, kdy postačuje například 35% hlasů.⁴³

Varianty relativních většinových systémů:

- 1) *Jednokolový systém* – Základem je, aby země byla rozdělena do jednomandátových volebních obvodů, v nichž vítězí kandidáti, kteří získali většinu všech hlasů.
- 2) *Blokové hlasování* – Podstata blokového hlasování spočívá v možnosti voličů volit v jednom obvodě více kandidátů. Volič má tolik hlasů, kolik mandátů má být obsazeno. Mandát tak získává více kandidátů, kteří měli většinu hlasů.
- 3) *Kumulativní hlasování* – Od blokového hlasování se kumulativní liší pouze v udělování hlasů kandidátovi. Jestliže volič disponuje větším počtem hlasů, smí všechny své hlasy odevzdat ve prospěch i jediného kandidáta.
- 4) *Stranické blokové hlasování* – V tomto systému volič dává svůj hlas nikoli kandidátům, ale kandidátním listinám politických stran. Vítězí ta politická strana, která získala většinu hlasů.⁴⁴

3.8.1.1.2 Absolutní většinové systémy

Podstatou absolutního většinového systému je, že vítězný kandidát musí získat nadpoloviční většinu všech hlasů, než je součet hlasů všech ostatních kandidátů. Kandidáti mohou nadpoloviční většiny dosáhnout dvěma variantami:

- 1) *Dvoukolový většinový systém* – V tomto modelu může být kandidát zvolen už v prvním kole v případě, že obdržel nadpoloviční většinu všech hlasů. Není-li tomu tak, koná se druhé kolo, do něhož postupuje jen užší výběr kandidátů z prvního kola. Zde dochází k rozdělení dvoukolového většinového systému na tzv. **prezidentský** a **parlamentní**. Zatímco prezidentský pouští do druhého kola jen dva

⁴² NOVÁK, M., LEBEDA, T. *Volební a stranické systémy ČR v mezinárodním srovnání*. 2004, s. 22

⁴³ NOVÁK, M., LEBEDA, T. *Volební a stranické systémy ČR v mezinárodním srovnání*. 2004, s. 22

⁴⁴ NOVÁK, M., LEBEDA, T. *Volební a stranické systémy ČR v mezinárodním srovnání*. 2004, s. 22-24

nejúspěšnější kandidáty, parlamentní nemá předem stanovený počet kandidátů, kteří postupují.⁴⁵

- 2) *Alternativní hlasování* – Tento systém je poměrně složitý. Jedná se o jednokolový systém, kdy volič hlasuje tak, že seřadí kandidáty od nejvíce po nejméně preferovaného. Pokud po sečtení prvních preferencí žádný z kandidátů nezíská nadpoloviční většinu hlasů, vyškrtává se nejslabší kandidát a jeho hlasy jsou převedeny podle následujících preferencí ostatním kandidátům do té doby, kdy některý z kandidátů nezíská nadpoloviční většinu hlasů.⁴⁶

3.8.1.2 Poměrný systém

Hlavní rozdílem poměrného zastoupení oproti většinovému systému spočívá v přidělení mandátu. Zatímco ve většinovém systému mandát získává vítěz, v poměrném systému získávají mandáty ty kandidáti nebo politické strany, které obdržely v poměru nejvíce získaných hlasů od voličů. Poměrné systémy se dále dělí do dvou kategorií, a to na listinné poměrné systémy a jednojmenné přenosné hlasování.⁴⁷

- 1) *Listinné poměrné hlasování* – V tomto systému bývají malé strany znevýhodňovány na úkor velkým stranám. Silné strany získávají v malých obvodech větší podíl mandátů, než byl podíl jejich hlasů.⁴⁸
- 2) *Jednojmenné přenosné hlasování* – Tento systém je velmi podobný alternativnímu hlasování. I zde má volič jeden hlas, v kterém může seřadit dle preferencí konkrétní kandidáty. Aby byl kandidát zvolen, musí dosáhnout určitého počtu hlasů, jenž stanovuje Droopova kvóta: $Q = H(M+1) + 1$. Jestliže kandidát kvótu překročil, jsou přeneseny jeho hlasy v souladu s následujícími preferencemi jeho voličů.⁴⁹

3.8.1.3 Smíšený systém

Velice zjednodušeně můžeme smíšené systémy definovat jako systém, který se vyskytuje tam, kde je jeden ze zastupitelských sborů volen dvěma odlišnými technikami. Část

⁴⁵ NOVÁK, M., LEBEDA, T. *Volební a stranické systémy ČR v mezinárodním srovnání*. 2004, s. 25

⁴⁶ CHYTILEK, R., ŠEDO, J., LEBEDA, T., ČALOUD, D. *Volební systémy*. 2009, s. 27

⁴⁷ NOVÁK, M., LEBEDA, T. *Volební a stranické systémy ČR v mezinárodním srovnání*. 2004, s. 26

⁴⁸ NOVÁK, M., LEBEDA, T. *Volební a stranické systémy ČR v mezinárodním srovnání*. 2004, s. 28

⁴⁹ CHYTILEK, R., ŠEDO, J., LEBEDA, T., ČALOUD, D. *Volební systémy*. 2009, s. 221

mandátů je rozdělena pomocí některé většinové techniky a zbylá část pomocí poměrného zastoupení.⁵⁰

3.8.2 Velikost obvodů

„Velikost volebních obvodů je klíčovou a ve většině případů rozhodující proměnou, která nejvýznamněji ovlivňuje celkový charakter a vlastnosti volebního systému.“⁵¹ Velikost volebních obvodů se označuje M (*magnitude*) a vyjadřuje nám, kolik mandátů ve volebním obvodu bude obsazeno.

Volební obvody se rozdělují na malé, střední a velké a je obecně známo, že se zvyšující se velikostí obvodů vzrůstá míra proporcionality a naopak se snižující se zvyšuje nepoměrnost výsledků. V praxi to znamená, že čím jsou obvody větší, tím více se odrážejí hlasy v přidělení mandátu té straně, pro kterou voliči volili. Naopak čím jsou obvody menší, tím více se zvětšuje rozdíl mezi podílem hlasů a podílem mandátů každé strany. V takovém to případě jsou znevýhodňovány malé strany na úkor velkých.⁵²

3.8.3 Volební formule

Jedná se o metody vzorců, které převádějí hlasy v poměrných systémech na mandáty. Ač se to nemusí zdát, volební formule hrají velkou roli v konečném přerozdělení mandátů, a to hlavně v malých volebních obvodech. Volební formule se dělí na dvě kategorie, volební kvóty a volební dělitele.

3.8.3.1 Volební kvóty

„Tyto formule pracují s celkovým počtem odevzdaných hlasů (V) a celkovým počtem mandátů (S). Výsledkem je kvóta (Q).“⁵³ Prostřednictvím kvót se přerozdělují hlasy na mandáty hned najednou, nikoli postupně. Důsledkem toho vznikají nerozdělené mandáty, které je potřeba rozdělit, a to většinou za pomoci nerozdělených hlasů.⁵⁴

⁵⁰ NOVÁK, M., LEBEDA, T. *Volební a stranické systémy ČR v mezinárodním srovnání*. 2004, s. 40

⁵¹ CHYTILEK, R., ŠEDO, J., LEBEDA, T., ČALOUD, D. *Volební systémy*. 2009, s. 185

⁵² NOVÁK, M., LEBEDA, T. *Volební a stranické systémy ČR v mezinárodním srovnání*. 2004, s. 27-28

⁵³ NOVÁK, M., LEBEDA, T. *Volební a stranické systémy ČR v mezinárodním srovnání*. 2004, s. 28

⁵⁴ CHYTILEK, R., ŠEDO, J., LEBEDA, T., ČALOUD, D. *Volební systémy*. 2009, s. 190

Varianty kvót:

- 1) *Hareova kvóta* – Jde o nejjednodušší a formuli. Volební číslo se získá podílem všech platných hlasů a počtem všech mandátů, jenž mají být obsazeny.⁵⁵
- 2) *Hagenbach – Bischoffova kvóta* – Jedná se o modifikaci Hareovy kvóty, která má rozdělit více mandátů. Volební číslo získáme podílem všech platných hlasů a počtem mandátů zvýšený o jedna. „*Formule vychází z teoretického předpokladu, jako by rozdělovala o jeden mandát více. Tím se sníží velikost výsledné kvóty, která pak většinou umožní rozdělit více mandátů než v případě Hareovy formule. A to za předpokladu, že by každá (!) ze stran obdržela přesně určitý násobek vypočtené kvóty. Ve skutečnosti je tato situace prakticky nemožná.*“⁵⁶
- 3) *Metoda největších zbytků* – Za pomoci této metody jsou zbylé mandáty přidělovány stranám, které měly největší absolutní počet nevyužitých hlasů. „*Jednoduše jsou porovnány počty zbylých hlasů, které nepřekročily hodnotu původní kvóty.*“⁵⁷

3.8.3.2 Volební dělitele

Volební dělitele jsou druhou skupinou volebních formulí sloužící k přerozdělování hlasů. Výhoda volebních dělitelů spočívá v odstranění problémů s nepřidělenými mandáty. „*Na rozdíl od kvót nejsou mandáty rozděleny najednou, ale jsou stranám přidělovány postupně na základě aktuálních průměrů hlasů.*“⁵⁸

Varianty dělitelů:

- 1) *d'Hontův dělitel* – Jedná se o nejrozšířenější metodu volebních dělitelů, která bývá označována také jako „metoda největších průměrů“. „*Počet platných hlasů každé strany je vydělen řadou celých čísel (dělitelů) počínaje jedničkou 1; 2; 3; 4; ... Ze všech podílů je pak vybráno tolik nejvyšších, kolik má být rozděleno mandátů. Každá strana získá tolik mandátů, kolik jejich podílů bylo vybráno*“.⁵⁹ Metoda se také drží zásady, že není spravedlivé, aby jakákoliv strana obdržela mandát dříve, dokud má nižší průměrný počet hlasů na jeden mandát než kterákoliv jiná strana.

⁵⁵ NOVÁK, M., LEBEDA, T. *Volební a stranické systémy ČR v mezinárodním srovnání*. 2004, s. 29

⁵⁶ CHYTILEK, R., ŠEDO, J., LEBEDA, T., ČALOUD, D. *Volební systémy*. 2009, s. 192

⁵⁷ CHYTILEK, R., ŠEDO, J., LEBEDA, T., ČALOUD, D. *Volební systémy*. 2009, s. 194

⁵⁸ CHYTILEK, R., ŠEDO, J., LEBEDA, T., ČALOUD, D. *Volební systémy*. 2009, s. 195

⁵⁹ CHYTILEK, R., ŠEDO, J., LEBEDA, T., ČALOUD, D. *Volební systémy*. 2009, s. 195

- 2) *Dělitel Sainte – Laguë* – Metoda užívá posloupnost dělitelů, kde jde o řadu lichých čísel 1; 3; 5; 7 ... Tato metoda napomáhá malým a středně velkým stranám na úkor velkých stran.⁶⁰
- 3) *Dělitel Imperiali* – Počty hlasů jsou děleny řadou celých čísel počínaje 2;3;4;5; ... Výrazně zvýhodňuje velké strany na úkor malých.⁶¹
- 4) *Dánský dělitel* – „Číselná řada počínaje jedničkou odstupňovanou po třech celých číslech: 1; 4; 7; 10; ... Metoda výrazně zvýhodňuje malé strany na úkor velkých.“⁶²
- 5) *Modifikovaný d’Hontův dělitel ČR* – Jedná se o metodu, kterou vytvořili čeští zákonodárci a která se využívá při volbách do krajských zastupitelstev. Oproti klasické d’Hontově metodě, modifikovaná metoda začíná číselnou řadu číslem 1,42 a číselná řada pak vypadá následovně 1,42; 2; 3; 4; ...⁶³

3.9 Politický a volební systém v České republice

Česká republika je demokratický právní stát fungující na parlamentní systému. Moc výkonu představuje hlava státu spolu s vládou, která je odpovědná parlamentu. Moc zákonodárnou představuje parlament, který je tvořen z poslanecké sněmovny a senátu. Poslední je moc soudní, kterou vykonávají nezávislé soudy.

Volební systém v České republice je založen na poměrném i většinovém systému. Poměrný systém se používá u voleb Poslanecké sněmovny a voleb do zastupitelstev obcí a krajů. Přepočítání hlasů probíhá na principu d’Hontova dělitele, s výjimkou voleb do zastupitelstev krajů, kde je používán modifikovaný d’Hontův dělitel pro Českou republiku. Většinový systém je využíván ve volbách do Senátu a při volbě prezidenta republiky.

⁶⁰ NOVÁK, M., LEBEDA, T. *Volební a stranické systémy ČR v mezinárodním srovnání*. 2004, s. 33

⁶¹ NOVÁK, M., LEBEDA, T. *Volební a stranické systémy ČR v mezinárodním srovnání*. 2004, s. 34

⁶² NOVÁK, M., LEBEDA, T. *Volební a stranické systémy ČR v mezinárodním srovnání*. 2004, s. 34

⁶³ CHYTILEK, R., ŠEDO, J., LEBEDA, T., ČALOUD, D. *Volební systémy*. 2009, s. 199

3.10 Organizace voleb v České republice

3.10.1 Ústavní východiska a prameny voleb

„Obecné i partikulární mezinárodní právo obsahuje normy, které státům ukládají konání svobodných voleb a zakotvují jejich základní principy.“⁶⁴ S ohledem na Českou republiku se jedná hlavně o dokumenty, jimiž jsou Všeobecná deklarace lidských práv, Listina základních práv a svobod a Ústava České republiky.

Na podílění se tvorbě státu a tedy projevu vůle každého občana, se opírá článek 21 Všeobecné deklarace lidských práv, odst. 1 „Každý má právo, aby se účastnil vlády své země přímo nebo prostřednictvím svobodně volených zástupců.“⁶⁵ a odst. 2 „Každý má právo vstoupit za rovných podmínek do veřejných služeb své země.“⁶⁶ V neposlední řadě se také zmiňuje o východisku voleb v odst. 3, „které se mají konat v pravidelných obdobích na základě všeobecného a rovného hlasovacího práva tajným hlasováním nebo jiným rovnocenným postupem, zabezpečujícím svobodu hlasování“.⁶⁷

V Listině základních práv a svobod se setkáváme s normami obecnějšího charakteru, obdobně jako v deklaraci, s tím rozdílem, že zakotvuje obecné právo na politickou participaci.⁶⁸ Příkladem je článek 21:

- (1) „Občané mají právo podílet se na správě veřejných věcí přímo nebo svobodnou volbou svých zástupců.“
- (2) „Volby se musí konat ve lhůtách nepřesahujících pravidelná volební období stanovená zákonem.“
- (3) „Volební právo je všeobecné a rovné a vykonává se tajným hlasováním. Podmínky výkonu volebního práva stanoví zákon.“

⁶⁴ ANTOŠ, M. *Principy voleb v České republice*. 2008, str. 13

⁶⁵ UNITED NATIONS, Informační centrum OSN v Praze. *Všeobecná deklarace lidských práv*. 2015, str. 44, čl. 21, odst. 1 [online]. (PDF). [cit. 2019-02-23]. Dostupné z WWW: http://www.osn.cz/wp-content/uploads/UDHR_2016_CZ_web.pdf.

⁶⁶ UNITED NATIONS, Informační centrum OSN v Praze. *Všeobecná deklarace lidských práv*. 2015, str. 44, čl. 21, odst. 2 [online]. (PDF). [cit. 2019-02-23]. Dostupné z WWW: http://www.osn.cz/wp-content/uploads/UDHR_2016_CZ_web.pdf.

⁶⁷ UNITED NATIONS, Informační centrum OSN v Praze. *Všeobecná deklarace lidských práv*. 2015, str. 44, čl. 21, odst. 3 [online]. (PDF). [cit. 2019-02-23]. Dostupné z WWW: http://www.osn.cz/wp-content/uploads/UDHR_2016_CZ_web.pdf.

⁶⁸ ANTOŠ, M. *Principy voleb v České republice*. 2008, str. 17

- (4) „*Občané mají za rovných podmínek přístup k voleným a jiným veřejným funkcím.*“⁶⁹

Posledním zmiňovaným dokumentem je Ústava České republiky. Oproti předešlým dokumentům, které byly spíše obecného charakteru, se v Ústavě setkáváme se specifictějším formulací u individuálních volebních orgánů. Příkladem jsou volby do parlamentu, ať už do Poslanecké sněmovny nebo do Senátu v článku 18:

- (1) „*Volby do Poslanecké sněmovny se konají tajným hlasováním na základě všeobecného, rovného a přímého volebního práva, podle zásad poměrného zastoupení.*“
- (2) „*Volby do Senátu se konají tajným hlasováním na základě všeobecného, rovného a přímého volebního práva, podle zásad většinového systému.*“
- (3) „*Právo volit má každý občan České republiky, který dosáhl věku 18 let.*“⁷⁰

V roce 2012 vešel v platnost ústavní zákon č. 71/2012 Sb., kterým se změnil ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky. Výsledkem této změny je zákon o volbě prezidenta republiky, upravený v článku 56:

- (1) „*Volba prezidenta republiky se koná tajným hlasováním na základě všeobecného, rovného a přímého volebního práva.*“⁷¹

3.11 Volební právo

S ohledem na jasnější orientaci v následujících kapitolách budou vysvětleny základní rysy volebního práva. O volebním právu můžeme mluvit jako o souboru právních norem, které v objektivním smyslu upravují volby, hovoříme-li o subjektivním smyslu, jedná se o práva voliče. Právo voličů má dvojitý charakter, volební právo aktivní a pasivní.

3.11.1 Aktivní volební právo

Aktivní volební právo znamená práva občanů, účastnit se ve volbách, za předpokladu, že nemají překážky ve výkonu volebního práva stanovená zákonem (*podrobněji probíráno v následující kapitole*).

⁶⁹ čl. 21, odst. 1-4, Zákona č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod jako součást ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů

⁷⁰ čl. 18, odst. 1-3, Zákona č. 1/1993 Sb. Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů

⁷¹ čl. 56, odst. 1, Zákona č. 1/1993 Sb. Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů

3.11.2 Pasivní volební právo

Pasivním volebním právem se naopak rozumí práva občanů být voleni, tj. být kandidátem ve volbách do státních či samosprávných orgánů. I zde se můžeme setkat s individuálními překážkami ve výkonu volebního práva, jenž jsou stanoveny zákonem (*podrobněji probíráno v následující kapitole*).

S volebním právem se setkáváme i ve volebních principech, kde nejdůležitější charakteristikou volebního práva je všeobecnost, rovnost, přímota a tajné hlasování.

- *Všeobecnost volebního práva* – „Stanovuje, že právo volit mají všichni zletilí občané ČR bez jakýchkoliv omezení týkajících se rasy, barvy pleti, příslušnosti k národu nebo k národnosti, jazyka, pohlaví, náboženství, politického nebo jiného smýšlení, sociálního původu, majetku, rodu nebo jiného postavení.“⁷²
- *Rovnost volebního práva* – Kompetence oprávněných voličů, účastnit se voleb za stejných podmínek jako všichni ostatní voliči, za předpokladu, že nemají překážky ve výkonu volebního práva.
- *Přímota volebního práva* – Jedná se o vlastnost, kdy volební právo musí vykonat přímo konkrétní osoba, to znamená, že musí být osobně přítomna při hlasování.
- *Tajné hlasování* – „Obsahem principu tajného hlasování je požadavek zabezpečit takové podmínky pro výkon volebního aktu, které znemožňují zjistit, jak volič hlasoval.“⁷³

3.12 Specifikace voleb

Jak bylo řečeno v předcházejících kapitolách, každé jednotlivé volby v České republice jsou upraveny volebním zákonem. V České republice jde zejména o volby do:

- Poslanecké sněmovny
- Senátu
- Zastupitelstev krajů

⁷² Parlament ČR. *Všeobecné, rovné a přímé volební právo tajným hlasováním* [online]. [cit. 2019-02-23]. Dostupný z WWW: <http://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=301>.

⁷³ ANTOŠ, M. *Principy voleb v České republice*. 2008, str. 73

- Zastupitelstev obcí
- Prezidenta České republiky

Různorodost jednotlivých voleb můžeme vyzorovat například v aktivním i pasivním volebním právu, s nímž jsou spjaty censy pro výkon volebního práva, jež zákon upravuje pro jednotlivé volby. Nejde jen o výkon volebního práva, volby se odlišují i volebními systémy, počty mandátů nebo volebními formullemi.

3.12.1 Volby do Poslanecké sněmovny

Poslanecká sněmovna jinak řečeno také dolní komora Parlamentu je tvořena z 200 poslanců. Volby do Poslanecké sněmovny se konají jednou za 4 roky a vyhlašuje je prezident republiky, nejpozději 90 dnů před jejich konáním.⁷⁴ Samotné volby se pak konají ve 2 dnech, kterými jsou pátek a sobota⁷⁵. V těchto dnech mohou občané hlasovat ve stálých volebních okrscích (*místo kde se uskutečňuje volební právo*).

Volby probíhají na základě všeobecného, rovného a přímého volebního práva tajným hlasováním⁷⁶, a to volebním systémem poměrného zastoupení, jež stanovuje Ústava České republiky. Volby probíhají ve 14 volebních krajích, které jsou totožné s vyššími územně samosprávnými celky. Mandáty jsou rozděleny na základě d'Hontova dělitele a jsou rozděleny politickým stranám nebo hnutím, které ve všech krajích získaly alespoň 5% z celkových platných hlasů. Pro koalice politických stran jsou stanovena hranice následovně:

- a) koalice složená z 2 politických stran nebo hnutí musí obdržet minimálně 10% z celkového počtu platných hlasů
- b) koalice složená z 3 politických stran nebo hnutí musí obdržet minimálně 15% z celkového počtu platných hlasů

⁷⁴ §1, odst. 3, Zákona č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky, ve znění pozdějších předpisů

⁷⁵ §1, odst. 4, Zákona č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky, ve znění pozdějších předpisů

⁷⁶ §1, odst. 2, Zákona č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky, ve znění pozdějších předpisů

- c) koalice složená ze 4 a více politických stran nebo hnutí musí obdržet minimálně 20% z celkového počtu platných hlasů⁷⁷

Aktivní volební právo smí vykonávat každý státní občan České republiky, který dosáhl 18 věku. Občané mohou volit jak na území České republiky, tak i v zahraničí. *Překážkami ve výkonu volebního práva jsou:*

- a) *zákonem stanovené omezení osobní svobody z důvodu ochrany zdraví lidu*
b) *omezení svéprávnosti k výkonu volebního práva*⁷⁸

Pasivní volební právo má každý občan České republiky, který dosáhl 21 let, a nejsou u něho překážky ve výkonu aktivního volebního práva.

3.12.2 Volby do Senátu

Senát je tvořen z 81 senátorů, kteří jsou voleni na dobu šesti let, a každé 2 roky se obměňuje třetina senátorů⁷⁹. Volby do Senátu vyhlašuje prezident a totožně jako do Poslanecké sněmovny se konají ve 2 dnech.

Stejně jako do Poslanecké sněmovny, tak i do Senátu probíhají volby na základě všeobecného, rovného a přímého volebního práva tajným hlasováním⁸⁰, avšak podle zásad většinového dvoukolového prezidentského systému. Volby probíhají na území České republiky v 81 obvodech, v nichž je volen pouze jeden senátor.

Aktivní volební právo a jeho překážky jsou stejné jako do Poslanecké sněmovny, s tím rozdílem, že občané musí hlasovat jen na území České republiky.

Pasivní volební právo stanovuje hranici 40 let za podmínky, že nejsou u kandidáta překážky ve výkonu aktivního volebního práva.

⁷⁷ § 49, odst. 1, písm. c-d, Zákona č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky, ve znění pozdějších předpisů

⁷⁸ §42, Zákona č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky, ve znění pozdějších předpisů

⁷⁹ §56, Zákona č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky, ve znění pozdějších předpisů

⁸⁰ §1, odst. 3, Zákona č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky, ve znění pozdějších předpisů

3.12.3 Volby do zastupitelstev krajů

Ve volbách do zastupitelstev krajů se volí mezi 45-65 členy, podle počtu obyvatel v kraji. Funkční období zastupitelů je zákonem stanoveno na dobu 4 let.

Volby vyhlašuje prezident, nejpozději 90 dnů před jejich konáním. Volby se konají tajným hlasováním na základě všeobecného, rovného a přímého volebního práva podle zásad poměrného zastoupení.⁸¹

Mandáty jsou rozdělovány za pomoci modifikovaného d'Hontova dělitele České republiky, a to kandidátům předních míst na kandidátní listině nebo politickým stranám a hnutím, jenž získali minimálně 5% preferenčních hlasů. Volby jsou podrobněji upraveny v zákonu č. 130/2000 Sb., Zákon o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů.

Aktivní volební právo má každý „*státní občan České republiky, který alespoň ve druhý den voleb dosáhl věku nejméně 18 let a je přihlášen k trvalému pobytu v obci, která náleží do územního obvodu kraje*“.⁸² Překážkami ve výkonu volebního práva jsou:

- a) *zákonem stanovené omezení osobní svobody z důvodu výkonu trestu odnětí svobody,*
- b) *omezení svéprávnosti k výkonu volebního práva,*
- c) *zákonem stanovené omezení osobní svobody z důvodu ochrany zdraví lidu,*
- d) *výkon služby vojáka z povolání v zahraničí nebo výkon služby vojáka v záloze v zahraničí.*⁸³

Pasivní volební právo má každý občan, který dosáhl 18 let a u kterého není překážka ve výkonu aktivního volebního práva. Další překážkou může být neslučitelnost ve výkonu funkce zastupitele kraje, které jsou podrobně upraveny v zákonu č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů, §5, odst. 2-3.

⁸¹ §2, Zákona č. 130/2000 Sb., Zákon o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

⁸² §4, odst. 1, Zákona č. 130/2000 Sb., Zákon o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

⁸³ §4, odst. 2, Zákona č. 130/2000 Sb., Zákon o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

3.12.4 Volby do zastupitelstev obcí

Volby do zastupitelstev obcí, jinak řečeno komunální volby, jsou upraveny v zákonu č. 491/2000 Sb., Zákon o volbách do zastupitelstev obcí a o změně některých zákonů. Stejně jako u voleb do zastupitelstev krajů i zde se volí zastupitelé na dobu 4 let a volby se konají na základě systému poměrného zastoupení. Volí se mezi 5-9 členy podle počtu velikosti volebních obvodů.

Do komunálních voleb se mohou za pomoci systému kandidátních listin registrovat jak politické strany a hnutí tak i nezávislí kandidáti. Celkový počet kandidátů je omezen počtem volných míst v zastupitelstvu obce. Převod hlasů pak probíhá na principu d'Hontova dělitele.

Voliči mohou hlasovat třemi způsoby:

- 1) Na hlasovacím lístku zakřížkuje v názvu politickou stranu. Tím dává hlas celé straně a jejím kandidátům podle pořadí.
- 2) Na hlasovacím lístku označí křížkem konkrétního kandidáta u různých politických stran. Počet je omezen množstvím volených členů v obci.
- 3) Poslední možností je zkombinovat obě předchozí varianty hlasování. Označit křížkem je možné jak politickou stranu, kde hlas dostanou ti kandidáti, jenž se nacházejí v popředí, tak jednotlivé kandidáty z různých politických stran.⁸⁴

Volební právo aktivní, včetně jeho překážek, má stejné náležitosti jako u voleb do zastupitelství krajů, avšak je doplněno o úpravu volebního práva cizinců. Právo volit má tak i státní občan jiného státu, jenž dovršil 18 let a právo volit mu přiznává mezinárodní úmluva, kterou je Česká republika vázaná.⁸⁵

Pasivní volební právo má každý občan, u kterého není překážka ve výkonu práva aktivního nebo není-li funkce člena zastupitelstva obce neslučitelná s funkcí vykonávanou zaměstnancem této obce. Přesné vymezení s neslučitelností funkce je upraveno v zákonu č. 491/2001 Sb., o volbách do zastupitelství obcí v §5 odst. 2 – 1.

⁸⁴ §34, Zákona č. 491/2001 Sb. Zákon o volbách do zastupitelstev obcí a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

⁸⁵ §4, odst. 1, Zákona č. 491/2001 Sb. Zákon o volbách do zastupitelstev obcí a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

3.12.5 Volba prezidenta

Prezidentské volby se od roku 2013 konají na základě většinového dvoukolového prezidentského systému v přímých volbách, kdy nabyl účinnosti Zákon č. 257/2012 Sb., O volbě prezidenta republiky. Do roku 2012 býval prezident volen nepřímo, a to Parlamentem České republiky.

„Volbu prezidenta vyhláší předseda Senátu uveřejněním rozhodnutí o vyhlášení volby prezidenta ve Sbírce zákonů tak, aby se případné druhé kolo volby prezidenta konalo nejpozději 30 dnů před uplynutím volebního období úřadujícího prezidenta republiky.“⁸⁶

Kritéria pro podání kandidátní listiny:

- 1) Nejméně 20 poslanců
- 2) Nejméně 10 senátorů
- 3) Občan, který dosáhl věku 18 let, podpoří-li jeho návrh petice podepsaná alespoň 50 000 občany oprávněnými volit.⁸⁷

Aktivní volební právo má každý státní občan České republiky, který dosáhl věku 18 let a u něhož nejsou překážky ve výkonu volebního práva, jimiž jsou zákonem stanovené omezení svobody z důvodu ochrany zdraví lidí nebo omezení svéprávnosti k výkonu volebního práva.⁸⁸

Právo být volen tedy právo pasivní náleží každému státnímu občanu České republiky, který dosáhl věku 40 let a není u něho překážka ve výkonu aktivního volebního práva.

Funkční období prezidenta České republiky je stanoveno na dobu 5 let a nesmí být zvolen vícekrát než dvakrát za sebou. Prvním přímo zvoleným prezidentem se stal Miloš Zeman, který je dodnes prezidentem republiky.

⁸⁶ §3, odst. 1, Zákona č. 275/2012 Sb. Zákon o volbě prezidenta republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

⁸⁷ §21, odst. 1, Zákona č. 275/2012 Sb. Zákon o volbě prezidenta republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

⁸⁸ §4, odst. 2, Zákona č. 275/2012 Sb. Zákon o volbě prezidenta republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

4 Praktická část – volební praxe

4.1 Porovnání volebního práva s ostatními zeměmi

V této kapitole bude probráno volební právo na území ostatních zemích, a to konkrétně na území Slovenské republiky, Rakouské republiky a Republiky Slovinska.

4.1.1 Slovenská republika

Slovenská republika se nachází ve střední Evropě a sousedí přímo s Českou republikou, se kterou ji spojuje i společná historie. Slovensko je parlamentní republikou založenou na demokratických principech, jako je všeobecnost, rovnost, tajnost a přímost hlasování. Politická práva jsou upravena v ústavním zákonu č. 460/1992 Sb., Ústava Slovenskej republiky, zejména v třetím oddíle, článkách 26 – 32. Mezi tato práva patří právo na shromažďování, právo petiční, právo na informace nebo právo podílet se na správě věcech veřejných.⁸⁹

Ve Slovenské republice se konají volby do Národní rady Slovenské republiky, volba prezidenta, komunální volby, volby do samosprávy, ale také i volby do Evropského parlamentu. Volební právo aktivní je u všech druhů voleb stejné a je stanovena věková hranice 18 let. Podmínka vykonání aktivního volebního práva je občanství Slovenské republiky, v případě komunálních a obecních voleb je podmínka trvalého bydliště v obci. Volební právo pasivní při volbách do Národní rady SR nebo Evropského parlamentu je omezeno věkovou hranicí 21 let a trvalým pobytem na území SR. V případě voleb do samosprávy obcí nebo kraje je věková hranice stanovena na 18 letech s trvalým bydlištěm v dané obci. U voleb prezidenta Slovenské republiky je dána věková hranice 40 let. Pro všechny volby také platí podmínka bezúhonnosti a nebýt ve výkonu trestu.⁹⁰

⁸⁹ BIRAS, V. *Volby, volebné právo a volebná povinnosť* [online]. [cit. 2019-02-23]. Dostupný z WWW: <https://www.projustice.sk/pravne-dejiny/volby-volebne-pravo-volebna-povinnosť>.

⁹⁰ §2 - §3, Zákona č. 303/2001 Z. z., Zákon o volbách do orgánov samosprávnych krajov a doplnení Občanského súdneho poriadku a Zákon č.180/2014 Z. z., Zákon o podmienkach výkonu volebného práva a o zmene a doplnení niektorých zákonov

4.1.2 Rakouská republika

Rakouská republika se nachází ve střední Evropě a je rovněž přímým sousedem s Českou republikou. Země se skládá z 9 spolkových zemí. Výkonnou moc představuje vláda, v jejímž čele stojí spolkový kancléř a hlavou státu je prezident, který je volen v přímých volbách obyvateli. Zákonodárnou moc tvoří parlament, který se skládá z Národní rady, která je volena přímo občany a Spolkové rady, kde členy volí Zemský sněm spolkových zemí.⁹¹

Volební právo aktivní je v případě voleb do Parlamentu stanoveno na věkové hranici 16 let, v případě volby prezidenta je to pak 18 let. Volební právo pasivní je omezeno věkovou hranicí 35 let v případě volby prezidenta, ve volbách do Parlamentu je omezeno věkovou hranicí 18 let. Podmínka výkonu aktivního i pasivního volebního práva je Rakouské občanství a není zde povinná volební účast.⁹²

4.1.3 Republika Slovinska

Slovinsko je parlamentní demokratickou republikou, která se nachází ve střední Evropě a sousedí např. s Rakouskem, Maďarskem nebo Itálií. V čele republiky je prezident, který je volen v přímých volbách občany. Výkonnou moc představuje vláda, jejíž předsedy a ministry schvaluje parlament. Parlament je složen z Národního shromáždění, jenž je voleno přímo a Státní rady, která je volena nepřímou.⁹³

Aktivní volební právo při volbách do Národního shromáždění je rovnocenné a náleží všem občanům starším 18 let, výjimkou je hlasovací právo pro italské a maďarské národní společenství. V případě voleb prezidenta je taktéž podmínka dosažení 18 let. Zároveň je u obou voleb požadováno státní občanství a volební účast není povinná. Pasivní právo jak u voleb do Národního shromáždění, tak při volbě prezidenta náleží občanům starších 18 let.⁹⁴

⁹¹ EVROPSKÁ UNIE. *Rakousko* [online]. [cit. 2019-02-23]. Dostupný z WWW: https://europa.eu/european-union/about-eu/countries/member-countries/austria_cs.

⁹² NORSK SENTER FOR FORSKNINGSDATA. *Rakousko* [online]. [cit. 2019-02-23]. Dostupný z WWW: https://nsd.no/european_election_database/country/austria/.

⁹³ EVROPSKÁ UNIE. *Slovinsko* [online]. [cit. 2019-02-23]. Dostupný z WWW: https://europa.eu/european-union/about-eu/countries/member-countries/slovenia_cs.

⁹⁴ STATE ELECTION COMMISSION. *THE ELECTORAL SYSTEM IN SLOVENIA* [online]. [cit. 2019-02-23]. Dostupný z WWW: <http://www.dvk-rs.si/index.php/en/where-and-how-to-vote/the-electoral-system-in-slovenia>.

4.1.4 Shrnutí

Na základě provedeného zkoumání volebního práva v ostatních zemích, je možné pozorovat rozdíly jak na straně volebního práva aktivního, tak i pasivního v porovnání s úpravou v České republice. S právní úpravou v ČR se nejvíce ztotožňuje Slovenská republika, jejíž zákony a podmínky ve stanovení hranice věku a podmínek omezení výkonu volebního práva je téměř totožná. Naopak Rakouská republika se s českou úpravou rozchází ve stanovení hranice věku, kde je volební účast možná již od 16 let a dává tak možnost hlasovat širšímu spektru voličů. Stát se prezidentem je omezeno podmínkou 35 let oproti České republice, kde je hranice stanovena na 40 letech. Slovinská republika má zcela jiné omezující podmínky ve výkonu aktivního volebního práva než ČR, ale také i zde je neshodující se podmínka věku u volebního práva pasivního při volbě prezidenta, a to 18 let.

4.2 Účast voličů ve volbách

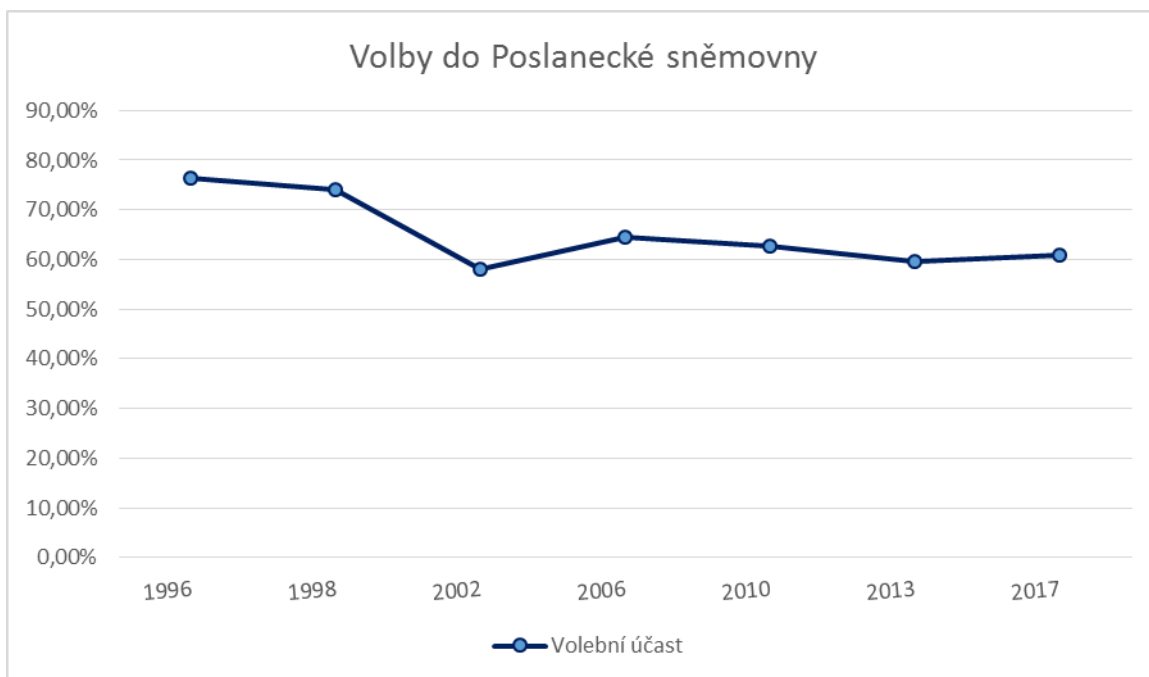
V předcházejících kapitolách byla vysvětlena práva voličů na účasti v jednotlivých volbách, která jim tak do jisté míry umožňují formulovat stát, který je založen na demokratických principech, a to za pomoci preferencí příslušné straně či osobě, která prezentuje některé její programy, které jsou osobě sympatické.

V následujících grafech je znázorněna účast voličů ve volbách na úrovni České republiky. Ze všech grafů je pak zřejmé, že největší účast voličů zaznamenávají volby do Poslanecké sněmovny společně s volbou prezidenta republiky okolo 60%. Ačkoli přímá volba prezidenta byla zavedena až v roce 2013, není to zcela relevantní.

Dále je také patrné, že ve volbách založených na většinovém dvoukolovém systému převyšuje účast voličů v prvním kole, než je tomu v kole druhém. Tento jev může být příčinou několika situacích. Jednou ze situací je, že v 1. kole hlasování vypadl kandidát, pro kterého chtěla určitá část obyvatelstva hlasovat a tak v druhém kole již neví komu svůj preferenční hlas dát. Další příčinou může být projev neochoty ze strany voličů volit, z důvodu nedostatku času, který musí občan na podruhé obětovat.

Na následujícím grafu (č. 1) je zobrazena účast voličů při volbách do Poslanecké sněmovny. Už na první pohled je z grafu patrné, že postupem let dochází k čím dál menší účasti ve volbách. Nejmenší účast byla zaznamenána v roce 2002, kdy účast klesla na 58%.

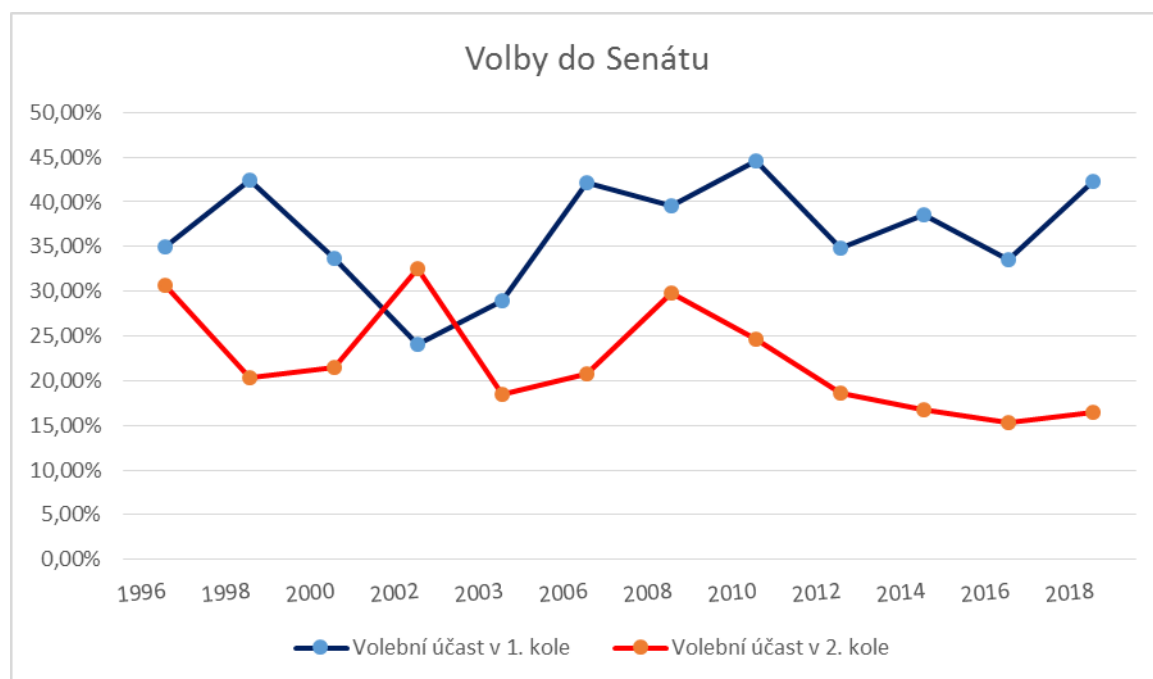
Graf 1 – Volby do Poslanecké sněmovny

Zdroj: www.czso.cz, zpracování: vlastní

V následujícím grafu (č. 2) jsou znázorněny volby do Senátu. Jak už bylo řečeno, tak volení účast v 1. kole zaznamenává větší účast. Průměrně se tak v 1. kole pohybuje účast okolo 54%, kdežto v kolem druhém je to pouze okolo 22%. U voleb do Senátu lze konstatovat, že průběh v letech má kolísající tendenci.

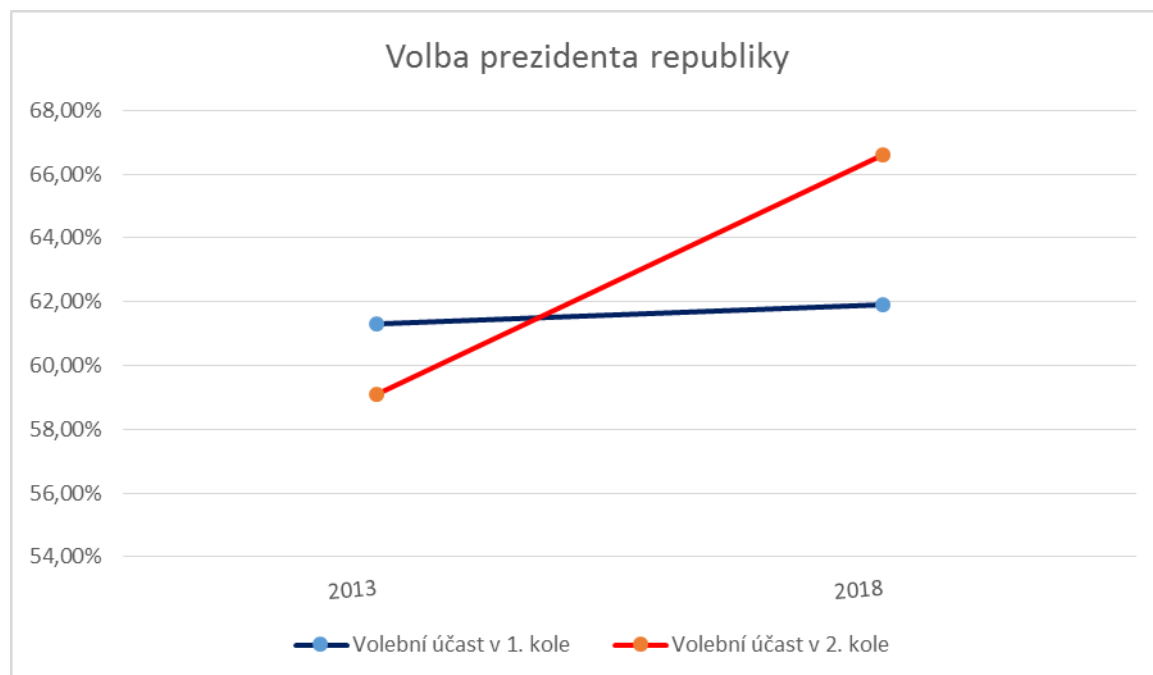
Graf 2 – Volby do Senátu

Zdroj: www.czso.cz, zpracování: vlastní

V nadcházejícím grafu (č. 3) můžeme pozorovat vývoj volební účasti v přímých volbách prezidenta republiky. Ačkoli přímá volba probíhá teprve od roku 2013, je patrný zájem voličů, což se projevuje na vysoké účasti voličů. V prvním kole dosahuje účast okolo 62%, v druhém kole v roce 2018 účast voličů činila dokonce 66%.

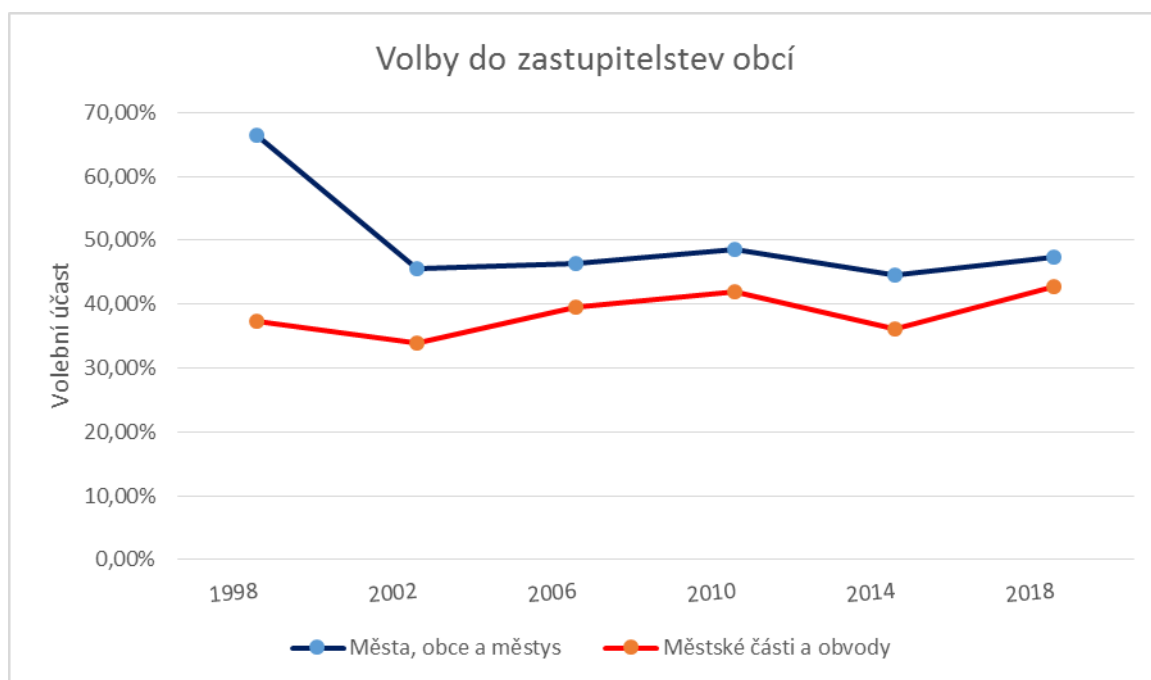
Graf 3 – Volba prezidenta republiky

Zdroj: www.czso.cz, zpracování: vlastní

Graf č. 4 nám znázorňuje účast voličů do zastupitelstev obcí. Obdobně jako při volbách do Senátu i zde volební účast v prvním kole převyšuje účast v kole druhém. V průměru je účast voličů v prvním kole okolo 50%.

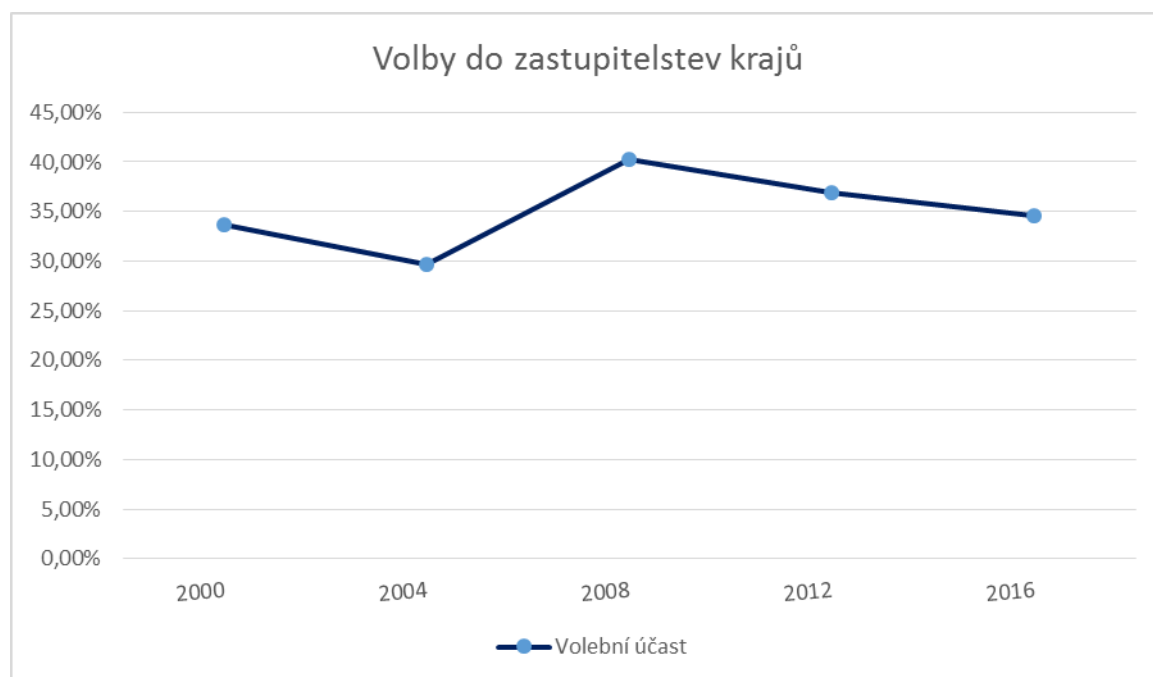
Graf 4 – Volby do zastupitelstev obcí

Zdroj: www.czso.cz, zpracování: vlastní

V posledním grafu (č. 5) je zobrazena účast voličů ve volbách do zastupitelstev krajů. Z grafu je zřetelné, že volební účast postupem let klesá. Výjimku představoval rok 2008, kdy volební účast dosáhla největší hodnoty, a to 40%. Průměrná účast voličů v průběhu let činí 34%.

Graf 5 – Volby do zastupitelstev krajů

Zdroj: www.czso.cz, zpracování: vlastní

4.3 Volební kampaně

Nedílnou součástí voleb jsou volební kampaně, které jsou spojeny s propagací stran. Propagace stran může mít mnoho podob, jako hlavní uvádí Pavel Šíma a Marcela Králíková v knize: Volební kampaně 2013 zejména samotné setkávání lídrů stran s voliči, vylepování billboardů, rozdávání propagačních výtisků nebo online marketing.

V zákoně se volební kampaní rozumí jakákoliv propagace kandidující politické strany, hnutí, koalice nebo kandidáta. Volební kampaně by měly probíhat čestně a poctivě bez šíření nepravdivých informací.⁹⁵

⁹⁵ §16, Zákona č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky, ve znění pozdějších předpisů

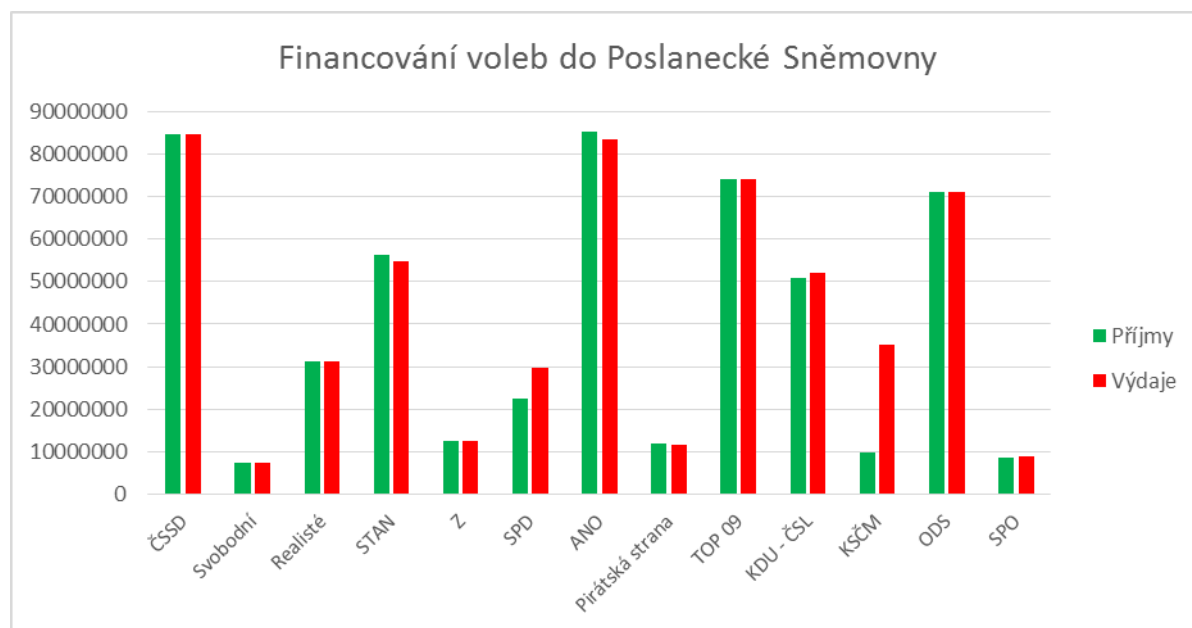
4.4 Ekonomické aspekty voleb

4.4.1 Financování voleb

Financování voleb je upraveno zákonem č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky. Podle tohoto zákona je každá strana povinna si zřídit volební účet do 5 dnů ode dne vyhlášení voleb. Tento účet musí být přístupný třetím osobám s možností nahlédnutí do platebních transakcí.

V následujícím grafu (č. 6) je zobrazena bilance příjmů a výdajů na financování voleb do Poslanecké sněmovny v roce 2017 u jednotlivých předních politických stran.

Graf 6 – Financování voleb do Poslanecké sněmovny

Zdroj: www.transparentnivolby.cz, zpracování: vlastní

Z grafu je na první pohled patrné, že u většiny politických stran se příjmy rovnají výdajům. Jsou ale i strany, jejichž výdaje převyšují nad příjmy a dostávají se tak do finančního deficitu. Příkladem je strana Svoboda a přímá demokracie (SPD), kde výdaje na volební kampaň převyšovaly příjmy o bezmála 700 tis. korun českých, nebo Komunistická strana Čech a Moravy (KSČM), kdy výdaje převyšovaly příjmy dokonce o 2 500 000,- korun českých.

Na druhé straně jsou i politické strany, kde příjmy přesahují výdaje na kampaň. Jedná se o strany Starostové a nezávislý (STAN) a stranu ANO 2011 (ANO), která ušetřila bezmála

200 tis. korun českých. Zároveň strana ANO spolu s ČSSD jsou jedinými stranami, jejichž příjmy a výdaje přesáhly hranici 80 mil. korun českých.

Struktura příjmů jednotlivých stran si je velice podobná. Největší část příjmů tvoří samotné vklady od politických stran, v průměru okolo 96%. Výjimkou jsou strany Realisté, kde příjmy od samotné strany tvoří pouze 41% (ostatní nespecifikované příjmy představují téměř 59%) a strana KDU – ČSL u níž příjmy od samotné strany představují 62% (ostatní příjmy 38%)

4.4.2 Příspěvky ze státního rozpočtu

V předcházející kapitole autor analyzoval financování voleb do Poslanecké sněmovny a s nimi související příjmy a výdaje jednotlivých stran. Jak bylo zjištěno největší část příjmu politických stran a hnutí tvoří vlastní příjmy, tj. finanční částky, které si strana pošle ze svého vlastního účtu.

Vlastní účet je tvořen z finančních prostředků, jenž politické strany a hnutí získávají. Mezi příjmy můžeme zařadit například finanční příspěvky od člena strany, příjmy z pořádání tombol nebo sportovních akcí, dary, úroky z vkladů, ale hlavně příspěvky ze státního rozpočtu na činnost strany a hnutí a státní příspěvky na uhrazení volebních nákladů.⁹⁶

Státní příspěvek politickým stranám a hnutím se řídí dvěma zákony. Zákonem č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích, který nám upravuje nárok a velikost státního příspěvku, jenž politická strana a hnutí obdrží.

Na následující tabulce č. 1 jsou uvedeny jednotlivé druhy státních příspěvků a jejich výše, které politické strany a hnutí mohou od státu obdržet. Aby obdržely státní příspěvky, jsou v zákonu upravené podmínky na jejich nárok. Příkladem je stálý příspěvek, kde je dána podmínka, že strana a hnutí musí v posledních volbách do Poslanecké sněmovny získat alespoň 3% hlasů. Získá-li strana a hnutí více hlasů obdrží mimořádný příspěvek za každé započaté 0,1% hlasů danou částkou.⁹⁷

⁹⁶ §17, odst. 8, Zákona č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích, ve znění pozdějších předpisů

⁹⁷ §20, Zákona č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích, ve znění pozdějších předpisů

Tabulka 1 - Státní příspěvek

Druh příspěvku	Výše příspěvku (v Kč)
Stálý příspěvek	6 000 000
Mimořádný příspěvek	200 000
Příspěvek na mandát poslance/senátora	900 000
Příspěvek na člena zastupitelstva kraje/hl. Prahy	250 000

Zdroj: Zákon č. 424/1991 Sb., zpracování: vlastní

Druhým zákonem, který upravuje nárok státního příspěvku na úhradu volebních nákladů je zákon č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky. Tento zákon hradí volební náklady pouze do Poslanecké sněmovny, a to politickým stranám nebo hnutím, které získali nejméně 1,5 % z celkových platných hlasů. V takovém případě má strana a hnutí právo na státní příspěvek ve výši 100,- Kč za každý platný hlas.⁹⁸

V následující tabulce č. 2 jsou pro názornou ilustraci státních příspěvků zobrazeny dvě strany. Strana ANO 2011, která získala ve volbách do Poslanecké sněmovny v roce 2017 nejvíce hlasů a Strana svobodných občanů, která získala nárok na státní příspěvek, a to velmi těsně nad pomyslnou hranicí 1,5%.

Tabulka 2 – Státní příspěvky na úhradu volebních nákladů

Strana	Počet hlasů	Procento hlasů	Výše příspěvku (v Kč)
ANO 2011	1 500 113	29,64%	150 011 300
Svobodní	79 229	1,56%	7 922 900

Zdroj: www.mfcr.cz, zpracování: vlastní

⁹⁸ §85, Zákona č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky, ve znění pozdějších předpisů

4.5 Anketní šetření

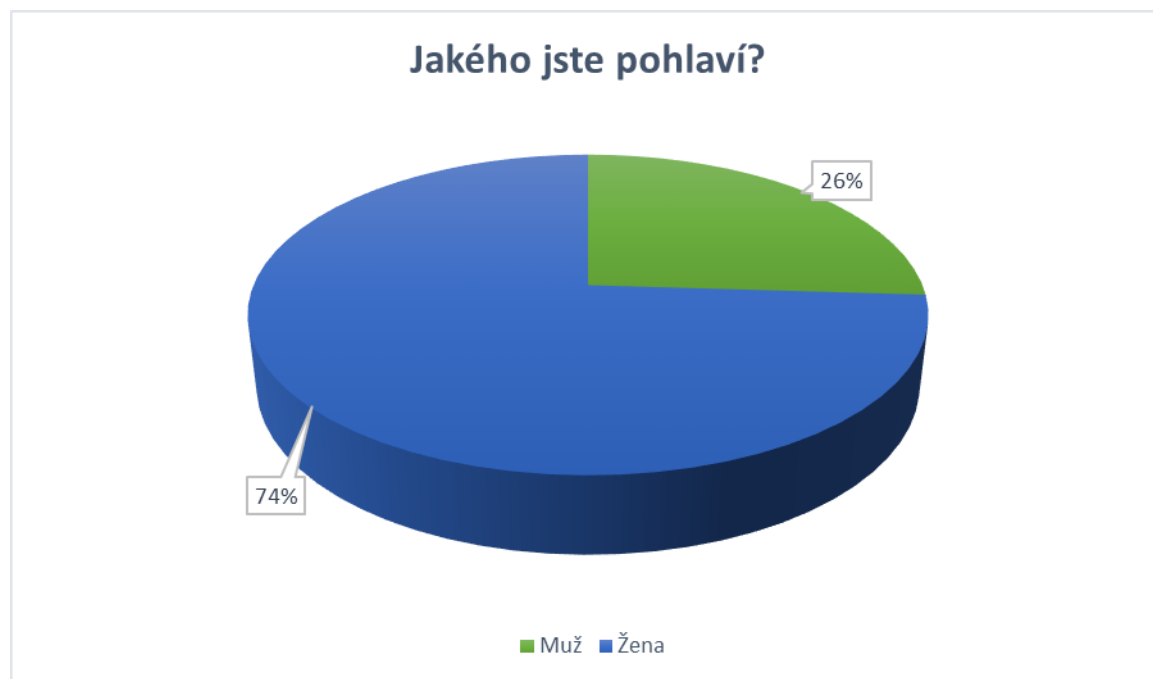
V této praktické části práce autor provedl průzkum v podobě anketního šetření, které bylo zaměřeno na spokojenost občanů s volbami a s ním spojeného volebního práva v České republice. Ze 118 dotazovaných vyplnilo anketu 77 respondentů. Z nasbíraných primárních dat autor následně zpracoval grafy a vyhodnotil jednotlivé otázky v anketě. Anketa byla mezi občany šířena jak v internetové podobě, tak i v podobě písemné, které je přiložena v příloze. Autor si rovněž stanovil hypotézy, které se snažil ověřit pomocí průřezové analýzy.

Hypotéza 1 – Čím jsou lidé starší, tím více jsou spokojeni se současným průběhem voleb.

Hypotéza 2 – Vzdělanější lidé se více zajímají o politické dění v zemi.

4.5.1 Vyhodnocení otázek anketního šetření

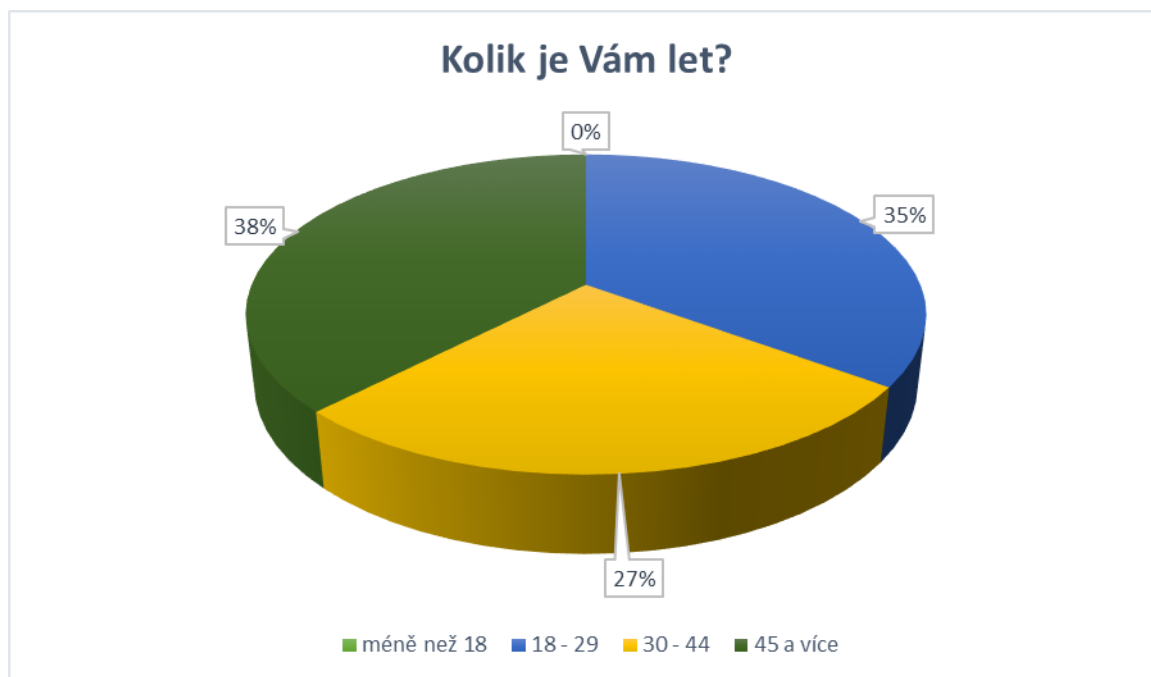
Graf 7 - Otázka č. 1

Zdroj: vlastní data, zpracování: vlastní

První otázky ankety byly analytického typu, kde se autor zaměřoval na identifikační kritéria, zejména pohlaví, věk a vzdělání. V první otázce se autor zaměřil na pohlaví respondentů. Při prvním pohledu na graf je zřetelné, že převážnou část respondentů tvořily ženy s podílem 74% (57 žen) a zbylou část 26% tvořili muži (20 mužů).

Graf 8 - Otázka č. 2

Zdroj: vlastní data, zpracování: vlastní

Následující analytická otázka byla zaměřena na věk jednotlivých respondentů. Anketního šetření se nezúčastnila žádná osoba s věkem nižším 18 let. Jednotlivé věkové skupiny byly v anketním šetření rozděleny v celku rovnoměrně. Nejvyšší skupinu přesto představovali respondenti s věkem 45 a více (29 respondentů), dále pak respondenti ve věku od 18 do 29 let (27 respondentů) a nejnižší část tvořila věková skupina od 30 do 44 let (21 respondentů).

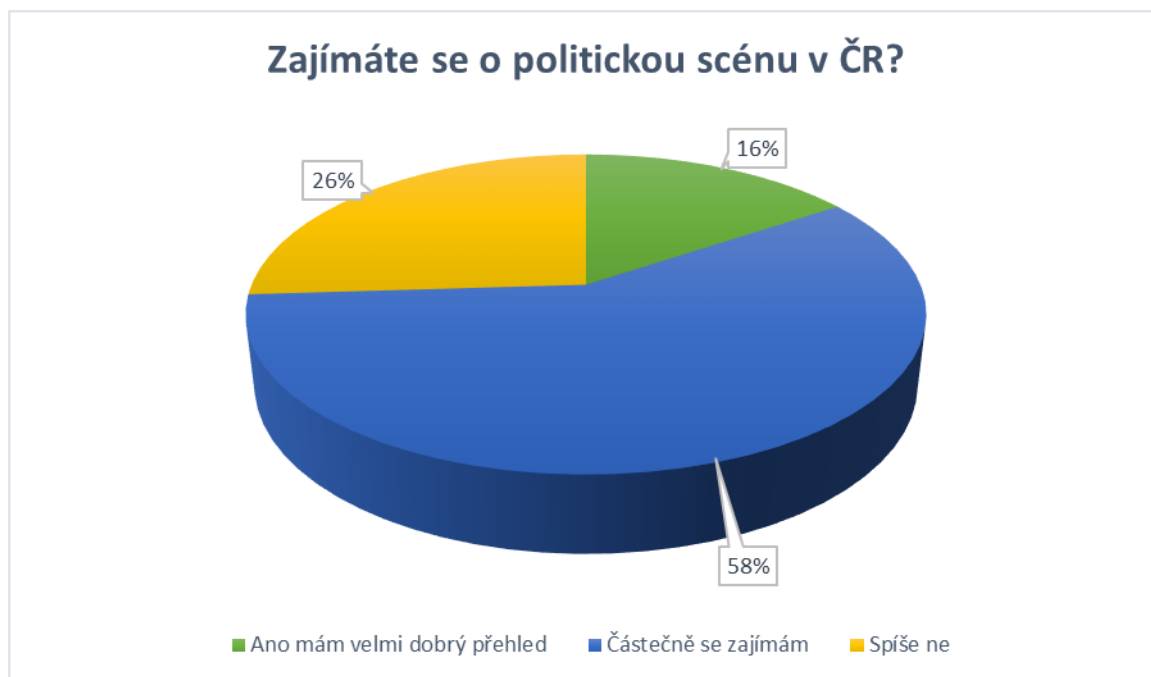
Graf 9 - Otázka č. 3

Zdroj: vlastní data, zpracování: vlastní

Poslední otázkou identifikačního typu, byla otázka zaměřená na dosažené vzdělání respondentů. Největší část představovali respondenti se středoškolským vzděláním s maturitou, celkem 51 respondentů, následováni byli osobami se středoškolským vzděláním s výučním listem (13 respondentů). Třetí část pak představovaly osoby, které měly vysokoškolské vzdělání (11 respondentů). Nejnižší část tvořily osoby se základním vzděláním, konkrétně se jednalo pouze o 2 respondenty.

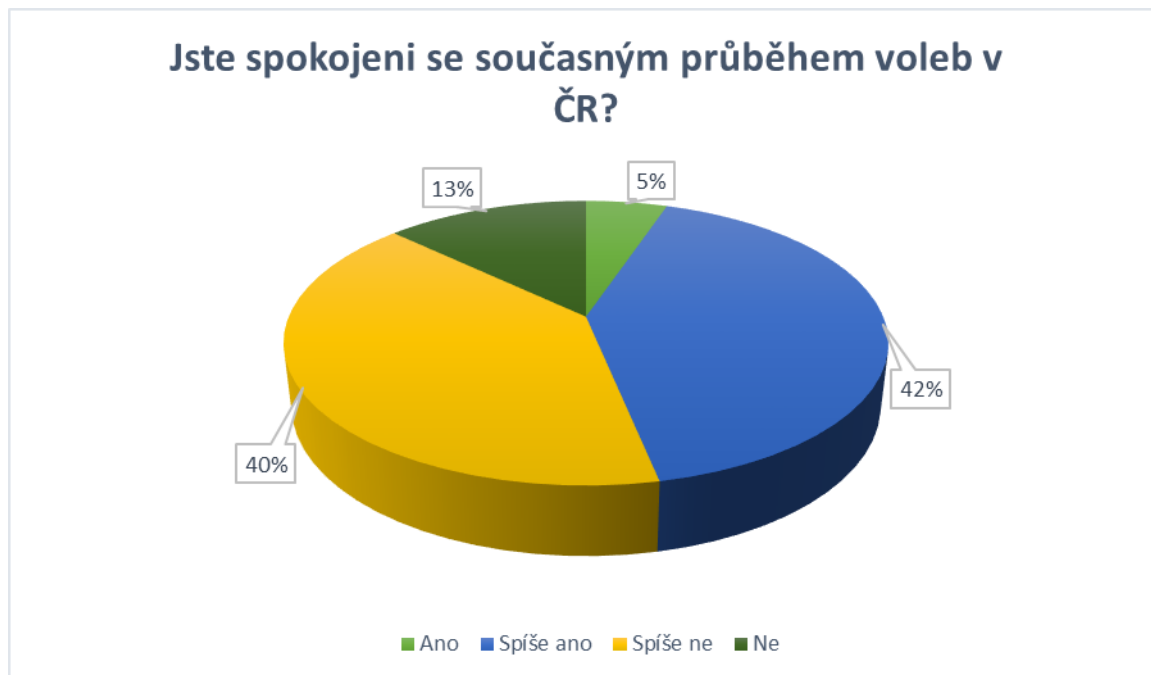
Graf 10 - Otázka č. 4

Zdroj: vlastní data, zpracování: vlastní

Otázka č. 4 byla zaměřena na to, zdali se občané zajímají o politickou scénu v České republice. Z celkového počtu respondentů jich více jako polovina (45 osob) odpověděla, že se částečně zajímá o politické dění v zemi, dále 12 respondentů odpovědělo, že má velmi dobrý přehled o politické scéně. Zbývajících 20 respondentů odpovědělo, že se o politickou scénu spíše nezajímá. Z této otázky tak vyplývá, že většina lidí se zajímá o politickou scénu v České republice.

Graf 11 - Otázka č. 5

Zdroj: vlastní data, zpracování: vlastní

Následující otázka č. 5 se zabývala, zda jsou občané spokojeni se současným průběhem voleb. U této otázky došlo k rozdělení na téměř shodné poloviny. 36 respondentů odpovědělo, že jsou se současným průběhem spíše spokojeni, což představovalo 47 % z celkových respondentů. Druhá nepatrně větší polovina (41 respondentů) odpověděla, že spíše není spokojena se současným průběhem voleb na území České republiky.

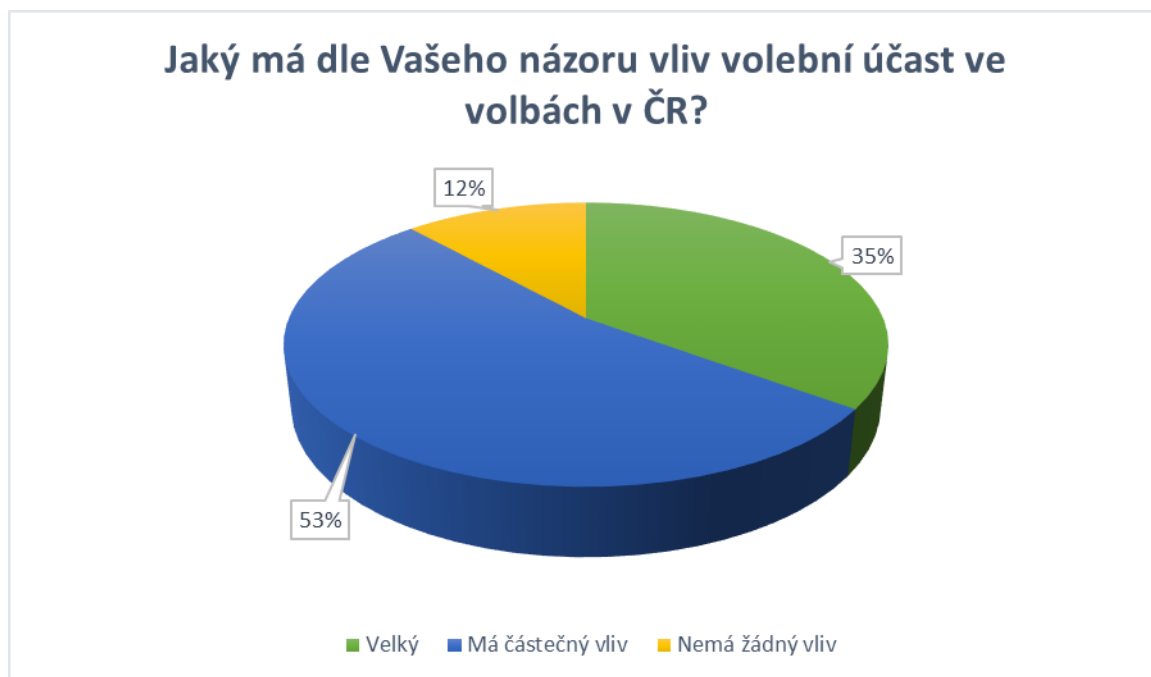

Zdroj: vlastní data, zpracování: vlastní

Otázka č. 6 byla formulována jako otázka filtrační, kdy v případě odpovědi „Ano“ na otázku respondent uvedl, jaké změny by navrhoval. V této otázce odpovědělo 65% (50 osob) respondentů, že současný průběh nevyžaduje žádné změny, zbylých 35% respondentů (27 osob) se domnívá, že ano.

Respondenti, kteří odpověděli „Ano“ by uvítali změnu zejména v zavedení online voleb, kdy by občané mohli hlasovat přímo z domova ze svých počítačů, či chytrých telefonů. Dále by také požadovali, aby lidé byli více informováni a měli všeobecný přehled a aby došlo ke znemožnění vzniku koalic politických stran, které pak mohou odsunout vítěze voleb do pozadí. Jeden z názorů zněl například „*Pokud někoho lid zvolí, mělo by v zákonu být ustaveno, aby dotyčný ať už strana či poslanec mohl vykonat své volební období bez toho, aby jiné strany vyslovily nedůvěru stranám, které si občané zvolili. Upřednostňují se pak potřeby stran nikoli občanů.*“ V neposlední řadě by také lidé požadovali omezení příspěvku politickým stranám na jejich volební kampaně.

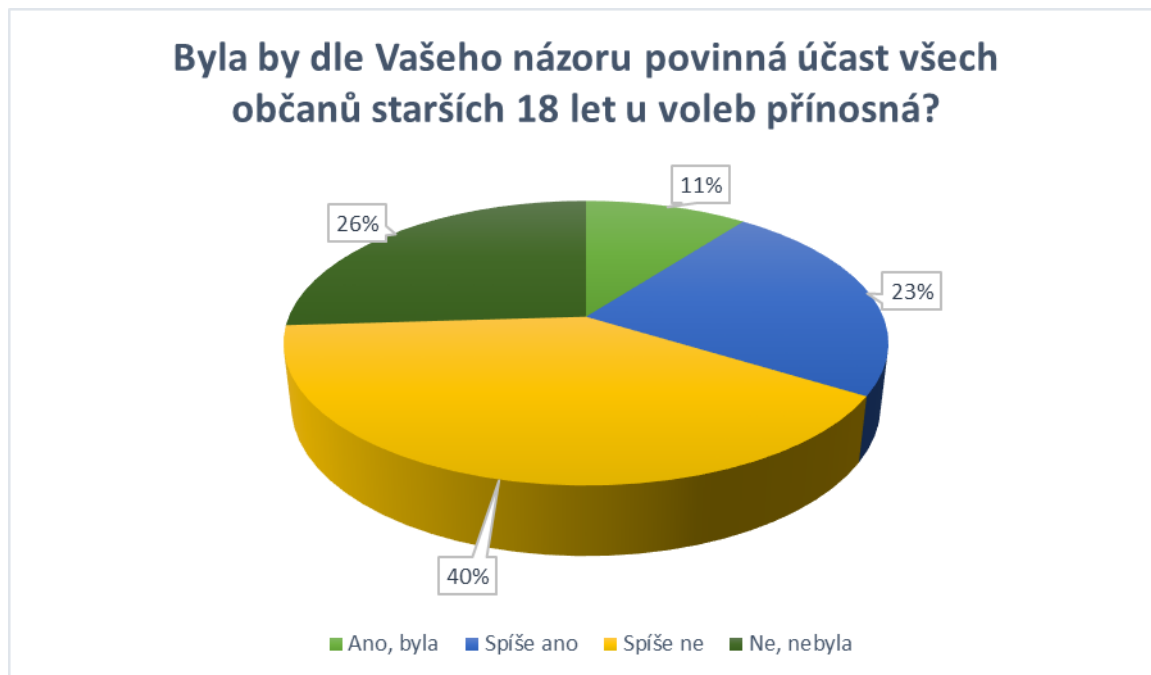
Graf 13 - Otázka č. 7

Zdroj: vlastní data, zpracování: vlastní

Otázka č. 7 cílila na názor občanů, zda volební účast má nějaký vliv ve volbách. Na tuto otázku respondenti nejčastěji odpověděli „Má částečný vliv“. Takto se vyjádřilo 41 osob, tj. 53%, 27 osob (35%) se domnívalo, že volební účast má velký vliv ve volbách. Nejmenší část představovala odpověď „Nemá žádný vliv“. Takto odpovědělo celkem 9 osob tj. 12%.

Graf 14 - Otázka č. 8

Zdroj: vlastní data, zpracování: vlastní

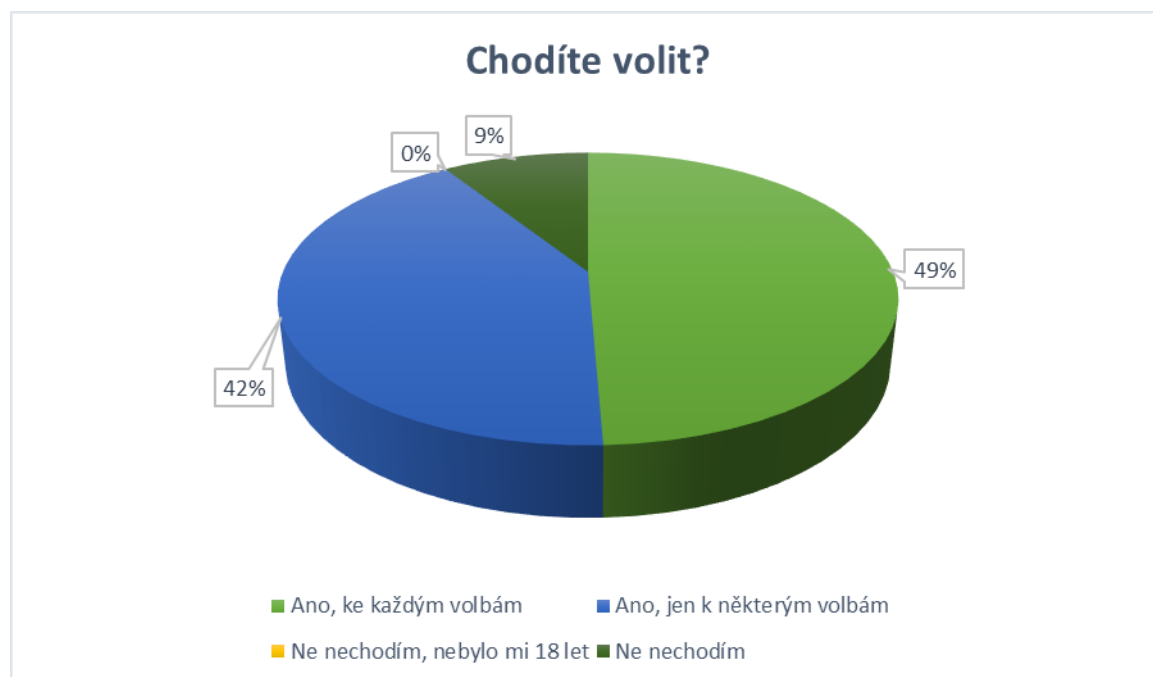
Otázka č. 8 navazovala na předchozí otázku a zabývala se názorem občanů, zda si myslí, že by povinná volební účast všech občanů starších 18 let byla u voleb přínosná. Na tuto otázku odpovědělo 40% respondentů (31 osob), že povinná volební účast by spíše neměla přínos, 26% (20 osob) odpovědělo, že volební účast by nebyla přínosná. Na druhé straně respondenti, kteří se domnívají, že povinná volební účast by měla spíše přínos, představovali 23% (18 osob) a zbylých 11% (8 osob) se domnívá, že povinná účast by byla přínosem. Z odpovědí vyplývá, že respondenti nevidí velký přínos v zavedení povinné volební účasti.

Otázka č. 9 byla pokládána formou otevřené otázky a zněla: „Čím si myslíte, že by byla nebo nebyla povinná účast, viz předchozí otázka, přínosná či nikoli?“ Z důvodu, že respondenti neviděli povinnou volební účast jako přínosnou (viz otázka č. 8), převažovaly odpovědi negativního rázu. Největší podíl představovaly odpovědi, že v demokratické zemi, by nemělo být nic povinné a povinná volební účast by tak znamenala omezení práv a svobod občanů. Mnozí lidé také zmiňovali, že povinná volební účast již byla v minulosti a její znovu zavedení by tak znamenalo krok zpět. Dále pak lidé poukazovali na fakt, že občané, kteří by byli nuceni jít volit, by nehlasovali objektivně a mohlo by to mít za následek protestní hlasy. Jeden z respondentů proto uvedl že: „*Občan, který nechce jít*

volit, ale musí, bude hlasovat bez rozmyslu, jen aby volil. Rovněž může volit naschvál chybně, aby jeho hlas byl neplatný.“

Druhou stranu názorů představovali respondenti, kteří se domnívali, že povinná volební účast by byla přínosem. Tito občané pak uváděli mezi hlavní přínosy zejména větší účast osob ve volbách, ale také větší projev zájmu ohledně dění v zemi.

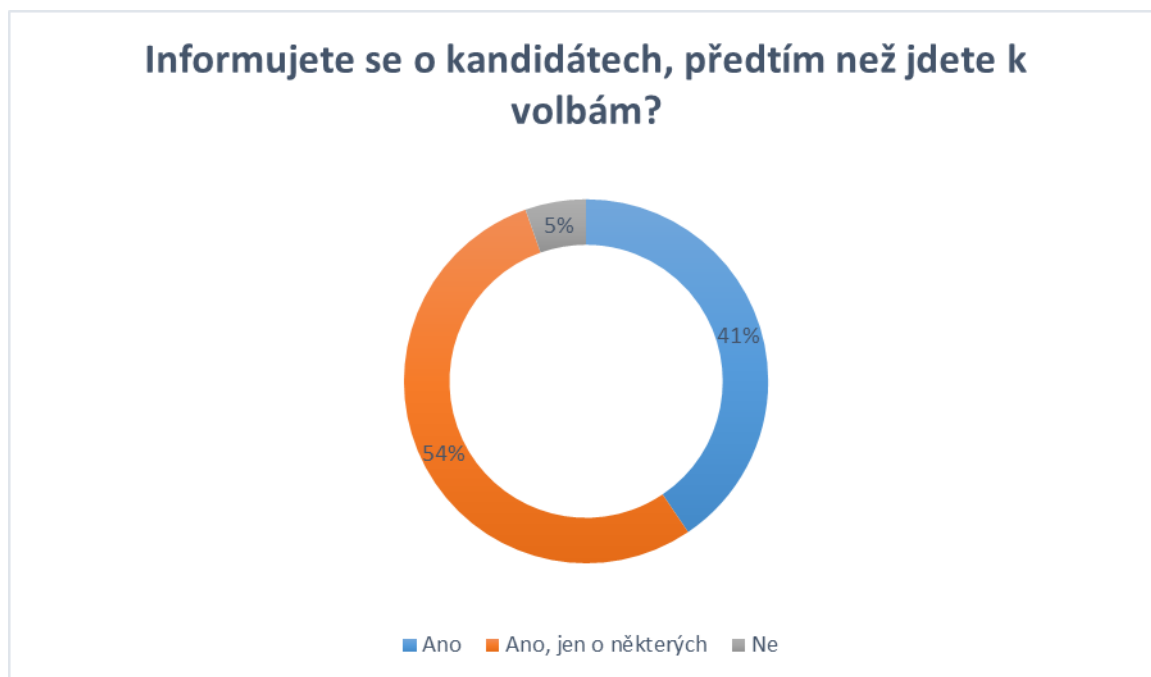
Graf 15 - Otázka č. 10

Zdroj: vlastní data, zpracování: vlastní

Otázka č. 10 se zabývala, zda občané chodí volit k volbám. Ke každým volbám chodí volit 49% respondentů (38 osob), jen k některým volbám chodí 42% (32 osob) a k volbám nechodí pouze 9% tj. 7 respondentů. Jelikož se anketního šetření nezúčastnila žádná osoba s věkem nižším 18 let, odpověď „Ne nechodím, nebylo mi 18 let“ nevolila žádná osoba. Na základě odpovědí z této otázky je tak zřejmé, že většina osob se voleb účastní.

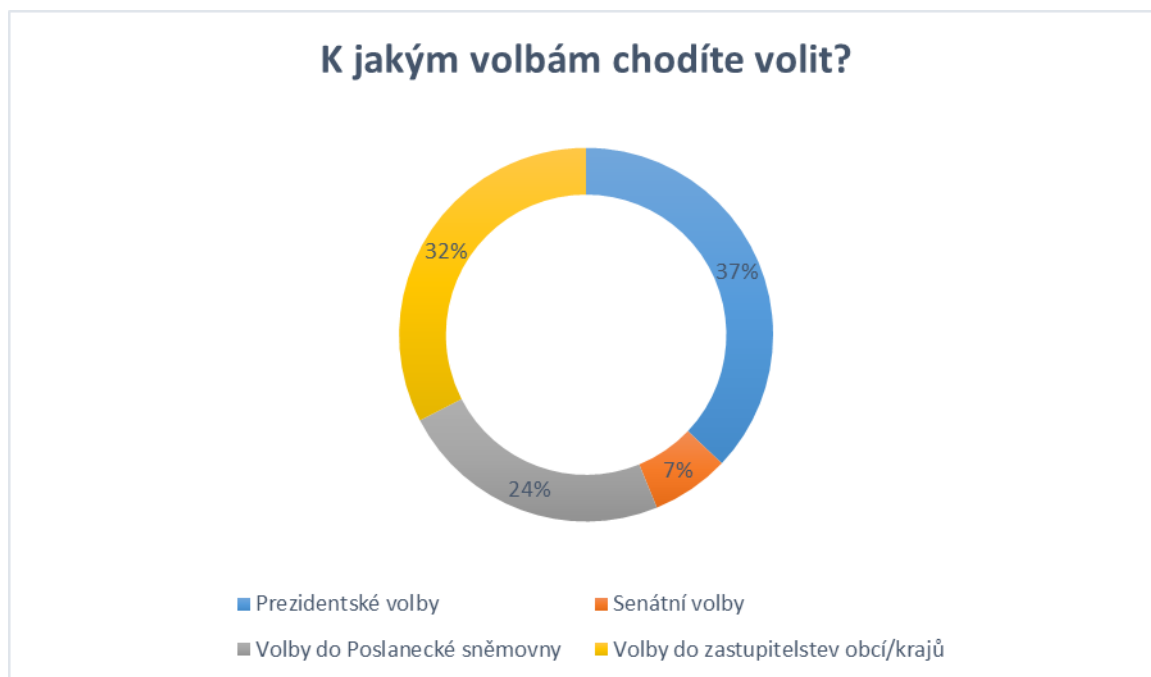
Graf 16 - Otázka č. 10 – a)

Zdroj: vlastní data, zpracování: vlastní

Jak bylo zřejmé z předchozí otázky (otázka č. 10), respondenti se ve velké míře zúčastňují voleb, a proto podotázka č. 10 – a) zkoumala, zdali se občané informují o kandidátech dříve, než jdou k volbám. Pouze 4 osoby (5%) odpověděly, že se o kandidátech vůbec neinformují. Naopak velká část celkem 40 osob (54%) odpovědělo, že se informují jen o některých kandidátech, 30 respondentů (41%) uvedlo, že se informují o všech kandidátech dříve, než jdou k volbám. Na základě této podotázky můžeme usoudit, že občané, kteří chodí k volbám, mají přehled o jednotlivých kandidátech dříve, než jdou volit.

Graf 17 - Otázka č. 10 – b)

Zdroj: vlastní data, zpracování: vlastní

Otázka č. 10 – b) navazovala na otázku č. 10 a byla zaměřena na respondenty, kteří odpověděli, že chodí volit jen k některým volbám. V této otázce respondenti uváděli, kterých voleb se zúčastňují. Jak je z grafu patrné, občané nejvíce chodí k volbám prezidenta republiky, celkem 33 osob (37%), dále pak k volbám do zastupitelstev obcí a krajů, kam chodí 29 osob (32%). Menší podíl představují volby do poslanecké sněmovny, kam chodí volit 21 osob (24%) a nejméně občanů chodí k volbám do senátu, pouze 6 osob (7%).

Graf 18 - Otázka č. 11

Zdroj: vlastní data, zpracování: vlastní

Následující graf zachycuje odpovědi na otázku č. 11, která zněla: „Jaký je Váš názor na snížení věkové hranice pasivního volebního práva, tj. být zvolen?“. Na tuto otázku byl téměř jednotný názor, kdy 67 osob (87%) odpovědělo „Nemyslím si, že by to mělo přínos“. Respondenti, kteří na otázku odpověděli „Ano, vidím v tom přínos“ představovali pouze 13% (10 osob). Tito respondenti také dále uváděli v následující podotázce 11 – a), jakou věkovou hranici by navrhovali na to být zvolen do Poslanecké sněmovny, prezidenta republiky a Senátu. Návrhy vhodné věkové hranice jednotlivých respondentů jsou zobrazeny v tabulce níže.

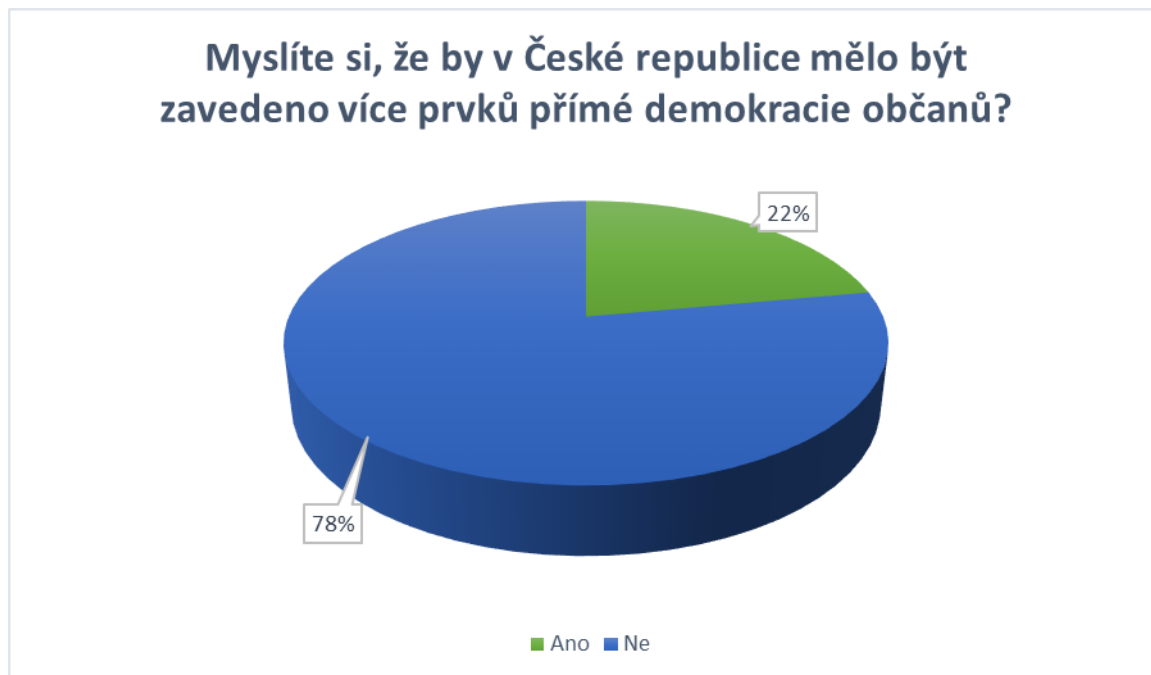
Tabulka 3 – Návrhy respondentů na vhodnou věkovou hranici pasivního práva

Respondent	Poslanecká sněmovna	Prezident republiky	Senát
1	30	35	45
2	18	18	18
3	21	30	30
4	18	28	35
5	21	35	30
6	18	30	30
7	30	35	30
8	18	33	18
9	18	18	18
10	18	25	25

Zdroj: vlastní data, zpracování: vlastní

Respondenti uváděli jako vhodnou věkovou hranici na to být zvolen do Poslanecké sněmovny nejčastěji 18 let (celkem 6x), u Senátu pak nejčastěji uváděli 30 let (celkem 4x). Poslední typem voleb byly prezidentské volby, kde byla vhodná věková hranice podle respondentů nejčastěji stanovena na 35 letech (celkem 3x).

Graf 19 - Otázka č. 12

Zdroj: vlastní data, zpracování: vlastní

Následující otázka č. 12 byla zaměřena na názor občanů, zda si myslí, že by v České republice mělo přibýt více prvků přímé demokracie. Na tuto otázku byl téměř jednomyslný názor, když 60 osob (78%) odpovědělo „Ne“ a pouze 17 osob (22%) odpovědělo „Ano“. Z této odpovědi lze vypočítat, že občané jsou převážně spokojeni se svými právy.

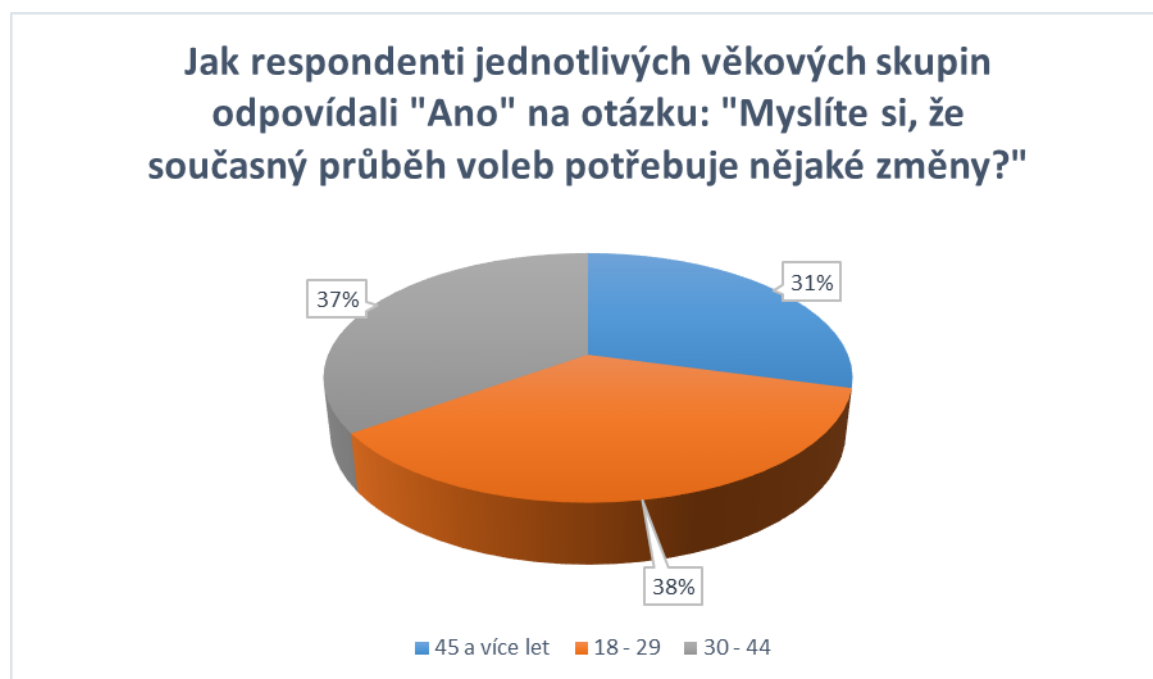
Poslední otázka č. 13 byla položena formou otevřené otázky a zněla: „Pokud jste v přechozí otázce odpověděl/a „Ano“ uveďte jaké?“ a navazovala tak na předchozí otázku.

Respondenti, kteří v otázce č. 12 odpověděli „Ano“, uváděli v otázce č. 13, jaké prvky přímé demokracie by v České republice uvítali. Respondenti nejčastěji uváděli možnost, aby občané měli právo sami navrhnout zákony nebo mít právo odvolávat politiky na návrh prostého lidu. Dále lidé uváděli, že by uvítali mít možnost víc se podílet na rozhodování, například v obcích a městech.

4.5.2 Průřezová analýza

V této části autor se rozhodl provést průřez mezi respondenty, zda jejich věk či vzdělání ovlivňuje jejich odpovědi. Pro analýzu autor vybral dvě otázky. První z nich byla otázka, kdy respondenti odpovídali, zda by změnili současný průběh voleb. Druhá otázka, kterou autor vybral, byla zaměřena na to, jak se respondenti zajímají o politickou scénu v České republice.

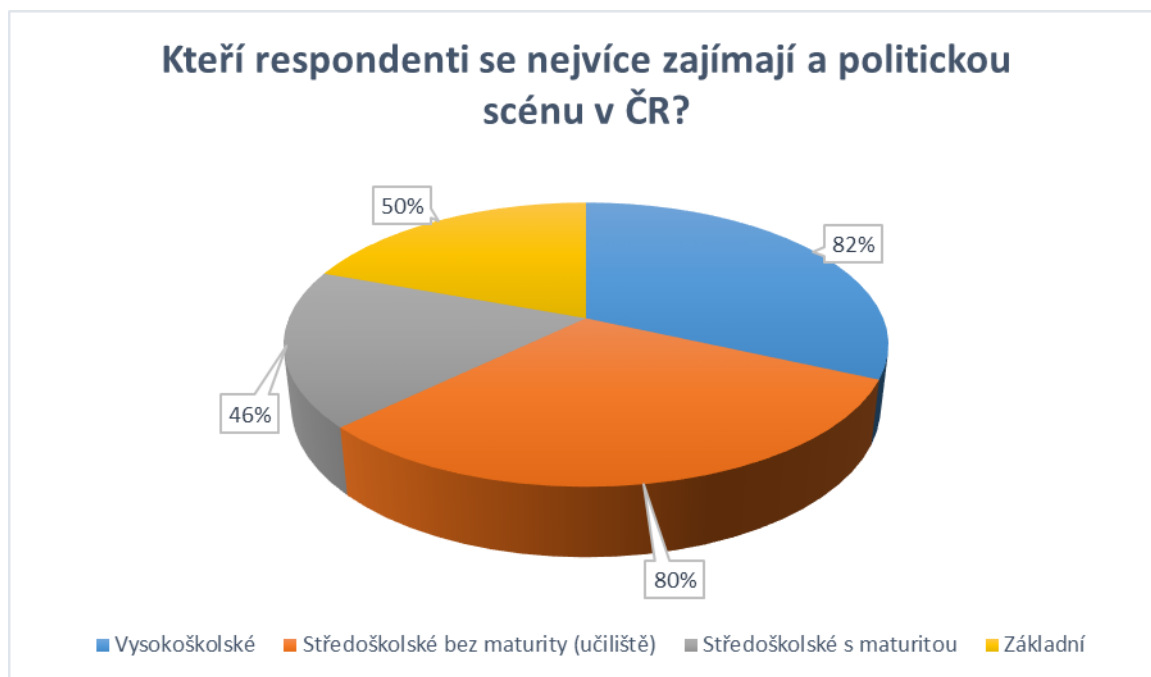
Graf 20 – Průřezová analýza (otázka č. 6)

Zdroj: vlastní data, zpracování: vlastní

Pro analýzu, jak odpovídají jednotliví respondenti, v návaznosti na jejich věk, byla vybrána otázka č. 6: „Myslíte si, že současný průběh voleb potřebuje nějaké změny?“. Z grafu je očividné, že osoby nad 45 let jsou se současným průběhem nejméně spokojené, pouhých 31% se domnívá, že volební systém nepotřebuje změny. Věková skupina 30 – 44 let, je rovněž nespokojená s celkovým průběhem voleb, 37% respondentů si myslí, že nevyžaduje změny. Poslední skupinu tvoří osoby ve věku od 18 – 29 let, kteří jsou se současným volebním systémem nejvíce spokojeni. Celkem 38% se domnívá, že není potřeba žádných změn. Na základě tohoto porovnání, je zřejmé, že osoby s nižším věkem by nepožadovaly žádné změny, kdežto starší osoby by změny uvítaly. Hypotéza 1 se tak nepotvrdila.

Graf 21 – Průřezová analýza (otázka č. 4)

Pro tuto analýzu byla vybrána otázka č. 4, která zněla: „Zajímáte se o politickou scénou v České republice?“. Autor provedl analýzu, jak vzdělání ovlivňuje zájem občanů o politické dění. Respondenti, kteří se nejvíce zajímají o politiku, mají vysokoškolské vzdělání a celkem 82% se o politickou scénou zajímá. Téměř totožnou hodnotu představují respondenti se středoškolským vzděláním s maturitou, kde se o politickou scénou zajímá 80%. Menší zájem o politickou scénou projevují respondenti se základním vzděláním – 50%. Nejnižší zájem o politické dění s 46% pak představují respondenti se středoškolským vzděláním bez maturity. Hypotézu 2 se podařilo potvrdit, je zřejmé, že vzdělanější osoby projevují větší zájem o politickou scénou.

5 Výsledky a doporučení

5.1 Výsledky

V této části autor zhodnocuje výsledky praktické části složené ze sekundární analýzy a primární analýzy, která byla provedena pomocí anketního šetření.

První část tvořila analýza voleb, kde se autor zabýval volební účastí. V této části bylo zjištěno, že u občanů jsou upřednostňovány volby konané do Poslanecké sněmovny a volba prezidenta. Z analýzy také vyplynul mírný nárůst účasti ve volbách, s výjimkou voleb do zastupitelstev krajů. Tento fakt částečně potvrzují i odpovědi z anketního šetření, kdy respondenti, kteří nechodí ke každým volbám, uvedli, že nejčastěji chodí právě k volbám prezidenta republiky, dále pak k volbám do zastupitelstev obcí/krajů a na třetím místě byly volby do Poslanecké sněmovny.

Dalším bodem praktické části bylo financování volebních kampaní. Z grafů bylo patrné, že politické strany vynakládají velké výdaje na tuto část, která představuje ohromné částky. Respondenti proto uváděli, že by omezili příspěvky politickým stranám na volební kampaně a upřednostnili přísun peněz do jiných oblastí.

Posledním bodem bylo anketní šetření, ze kterého vyplynulo, že převážná část respondentů se zajímá o politickou scénu a nedomnívají se, že by mělo dojít k razantním změnám v oblasti voleb nebo volebního práva. Z výsledku anketního šetření bylo zřetelné, že pouze hrstka respondentů nechodí k volbám. Zároveň občané, kteří jdou volit, se velice často informují o politických stranách a kandidátech.

Na základě těchto poznatků lze očekávat, že volební účast bude i nadále růst spolu se zájmem občanů o politické dění v zemi. Autor zároveň neočekává, že by v nejbližší době mělo dojít k razantní změně volebního systému, popřípadě volebních práv občanů, jelikož občané se zdají být spokojeni se svými právy, kterými momentálně disponují.

5.2 Doporučení

Na základě zjištěných informací v praktické části, by autor doporučil některá možná opatření, která by mohla dopomoci k větší spokojenosti občanů.

Jako hlavní problém v dnešní době se ukázala nízká informovanost mezi občany. Občané by tak měli mít možnost k jednoduššímu přístupu kvalitních a správných informací o politických stranách a jednotlivých poslancích, které by poskytoval stát. Občané by mohli být informováni o plánech a konkrétních činnostech, které jednotlivé strany či poslanci vykonávají. To by mohlo dopomoci občanům lépe se orientovat v politice.

Další doporučení se týká ekonomické oblasti voleb zejména výdajů na volební kampaně. Rozdělování státního příspěvku stranám by se mělo omezit. Mělo by také dojít ke změně legislativy a snížení horního limitu na volební kampaně.

Posledním doporučením je zjednodušení voleb a získání tak většího zájmu ze strany občanů. Nástrojem pro to, by mohly být elektronické volby, při kterých by občané mohli volit z pohodlí domova a nemuseli by tak být omezeni otevírací dobou ve volebních místnostech.

6 Závěr

Tato bakalářská práce byla zaměřena na oblast voleb a volebního práva na území České republiky. Práce se snažila přiblížit a specifikovat jednotlivé základní pojmy vyskytující se v této oblasti.

Cílem práce bylo zhodnotit vývoj volebního práva a demokracie a nastínit jeho směřování v budoucích letech. K naplnění tohoto cíle použil autor analýzu primárních a sekundárních dat. Primární data autor získal z provedeného anketního šetření. Volby jsou součástí každého demokratického právního státu, a proto se autor v teoretické části zabýval definicí jednotlivých pojmů, které jsou úzce spjaty s demokracií a právem takovým. Byly také probrány historické změny a vývoj v oblasti volebního práva, který se během let měnil. V neposlední řadě byly rozebrány jednotlivé volby na území České republiky spolu s příslušnou právní úpravou.

K naplnění samotného cíle použil autor primární a sekundární analýzu, na kterou byla rozdělena i praktická část. Za pomoci sekundární dat analyzoval autor vývoj volební účasti do jednotlivých voleb na území České republiky, kde bylo zjištěno, že účast ve volbách má nestálou tendenci. V posledních letech, ale dochází k mírnému nárůstu účasti, což potvrzují i výsledky z anketního šetření. Dalším bodem byla analýza financování voleb do Poslanecké sněmovny v roce 2017. V tomto případě bylo zjištěno, že politické strany mají převážně totožné příjmy s výdaji, zároveň bylo zjištěno, že pouze dvě strany překročily hranici 80 mil. korun českých.

V demokratickém státě jsou volby pro občany nástrojem, který slouží k projevení jejich vůle a názoru. Jsou proto nesmírně důležité a občané by se o ně měli zajímat, stejně tak i o svá práva s volbami souvisejícími.

Východiskem pro občany by mohla být větší a kvalitnější informovanost o jednotlivých stranách či kandidátech, zjednodušení voleb v podobě jejich elektronizace. Další možností by také mohlo být snížení výdajů na kampaně a rozdělení těchto peněz na důležitější místa mezi občany.

7 Seznam použitých zdrojů

7.1 Knižní publikace

ANTOŠ, Marek. *Volby, demokracie, politické svobody*. Praha: Leges, 2010. ISBN 978-80-87212-62-2.

DAHL, Robert A. a Jiří FOLTÝN. *O demokracii*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-422-2.

HLOUŠEK, Vít a Jakub ŠEDO. *Politické systémy*. Brno: Barrister & Principal, 2011. ISBN 978-80-87474-23-5.

CHYTILEK, Roman, Jakub ŠEDO, Tomáš LEBEDA a Dalibor ČALOUD. *Volební systémy*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-548-6.

KREJČÍ, Oskar. *Nová kniha o volbách*. Praha: Professional Publishing, 2006. ISBN 80-86946-01-0.

NOVÁK, Miroslav, Tomáš LEBEDA a kol. *Volební a stranické systémy. ČR v mezinárodním srovnání*. Aleš Čeněk, Dobrá Voda, 2004. ISBN 80-86473-88-0.

PECHANEC, Pavel. *Přímá demokracie v České republice*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. ISBN 978-80-7357-700-1.

PAVLÍČEK, Václav. *Ústavní právo a státověda: 1. díl*. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-053-6.

ŠÍMA, Pavel, Marcela KRÁLIKOVÁ a kol. *Volební kampaně 2013*. Brno: Barrister & Principal, 2014. ISBN 978-80-7485-026-4.

7.2 Legislativní normy

Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 85/1990 Sb., o právu petičním, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 118/2010 Sb., o krajském referendu a změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 22/2004 Sb., o místním referendu a změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 37/1918 Sb., o prozatímní ústavě

Ústavní zákon č. 65/1946 Sb., o ústavodárném Národním shromáždění

Zákon č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákona č. 491/2001 Sb., o volbách do zastupitelstev obcí a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 180/2014 Z. z., o podmienkach výkonu volebného práva a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Zákon č. 303/2001 Z. z., o volbách do orgánov samosprávných krajov a doplnení Občanského súdneho poriadku

Zákon č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích, ve znění pozdějších předpisů

7.3 Internetové zdroje

Jsme zastánci přímé demokracie, příkladem je pro nás Švýcarsko! [online].

Parlamentnilisty.cz [cit. 2019-02-23]. Dostupné z:

<https://www.parlamentnilisty.cz/profilu/Radek-Rozvoral-22025/clanek/Jsme-zastanci-prime-demokracie-prikladem-je-pro-nas-Svycarsko-89905>

Všeobecná deklaráce lidských práv [online]. UNITED NATIONS, Informační centrum OSN v Praze [cit. 2019-02-23]. Dostupné z: http://www.osn.cz/wp-content/uploads/UDHR_2016_CZ_web.pdf.

Všeobecné, rovné a přímé volební právo tajným hlasováním [online]. Parlament ČR [cit. 2019-02-23]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=301>.

BIRAS, Vladislav. *Volby, volebné právo a volebná povinnosť* [online]. Projustice [cit. 2019-02-23]. Dostupné z: <https://www.projustice.sk/pravne-dejiny/volby-volebne-pravo-volebna-povinnost>.

Rakousko [online]. Evropská Unie [cit. 2019-02-23]. Dostupné z:

https://europa.eu/european-union/about-eu/countries/member-countries/austria_cs.

Slovinsko [online]. Evropská Unie [cit. 2019-02-23]. Dostupné z:

https://europa.eu/european-union/about-eu/countries/member-countries/austria_cs.

Rakousko [online]. NORSK SENTER FOR FORSKNINGSDATA [cit. 2019-02-23]. Dostupné z: https://nsd.no/european_election_database/country/austria/.

THE ELECTORAL SYSTEM IN SLOVENIA [online]. STATE ELECTION COMMISSION [cit. 2019-02-23]. Dostupné z: <http://www.dvk-rs.si/index.php/en/where-and-how-to-vote/the-electoral-system-in-slovenia>.

Príspevky ze štátného rozpočtu uhrazené politickým stranám a politickým hnutím celkom v roce 2017 [online]. Ministerstvo financií Českej republiky [cit. 2019-02-23]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/podpora-z-narodnich-zdroju/politicke-strany-a-hnuti/prispevky-ze-statniho-rozpocet-uhrazene-30677>.

Transparentní volby 2017 [online]. Transparency International [cit. 2019-02-23]. Dostupné z: <https://www.transparentnivolby.cz/snemovna2017/>.

Výsledky voleb a referend [online]. Český statistický úřad [cit. 2019-02-23]. Dostupné z: <https://www.volby.cz/>.

8 Přílohy

Příloha 1 – Vzor anketního šetření

Volby a volební právo v České republice

Dobrý den,

věnujte mi prosím několik minut svého času k vyplnění krátké ankety. Anketa je anonymní a je zaměřena na oblast voleb a s ním spojeného volebního práva. Vaše odpovědi mi budou nápomocné při zpracování praktické části mé bakalářské práce na téma: *Právo a demokracie v Českém volebním systému*.

1. Jakého jste pohlaví?

- Žena Muž

2. Kolik je Vám let?

- méně než 18 18 – 29 30-44 45 a více let

3. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- Základní
 Středoškolské zakončené výučním listem/učiliště
 Středoškolské zakončené maturitou
 Vysokoškolské

4. Zajímáte se o politickou scénu v České republice?

- Ano, mám velmi dobrý přehled Částečně se zajímám Spíše ne

5. Jste spokojeni se současným průběhem voleb v České republice?

- Ano Spíše ano Spíše ne Ne

6. Myslíte si, že současný průběh voleb potřebuje nějaké změny?

- Ano Ne

Pokud jste odpověděli **Ano**, uveďte jaké:

7. Jaký má dle Vašeho názoru vliv volební účast ve volbách v ČR?

- Velký Má částečný vliv na výsledek Nemá žádný vliv

8. Byla by dle Vašeho názoru povinná účast všech občanů starších 18 let u voleb přínosná?

- Ano, byla Spíše ano Spíše ne Ne, nebyla

9. Čím si myslíte, že by byla nebo nebyla povinná účast, viz předchozí otázka, přínosná či nikoliv?
odpověď:

10. Chodíte volit?

- Ano ke každým volbám
 Ano, jen k některým volbám
 Ne nechodím, nebylo mi 18 let
 Ne nechodím

10 – a) Pokud byla Vaše odpověď na otázku číslo 10 „ano“, uveďte prosím odpověď na následující doplňující otázku:

Informujte se o kandidátech předtím, než jdete k volbám?

- Ano Ano, jen o některých Ne

10 – b) Pokud byla Vaše odpověď v předchozí otázce „ano, jen k některým volbám“, vyberte, k jakým volbám chodíte volit. Pokud byla Vaše odpověď jiná, otázku přeskočte.

- Prezidentské volby
 Senátní volby
 Volby do poslanecké sněmovny
 Volby do zastupitelstev obcí/krajů

11. Jaký je Váš názor na snížení věkové hranice pasivního volebního práva, tj. být zvolen?

- Ano, vidím v tom přínos Nemyslím si, že by to mělo přínos

11 – a) Pokud jste na předchozí otázku odpověděli „Ano, vidím v tom přínos“, jaká by podle Vás byla vhodná věková hranice na to být zvolen?

Doplňte věk:

Poslanecká sněmovna: _____

Prezident republiky: _____

Senát: _____

12. Myslíte si, že by v České republice mělo být zavedeno více prvků přímé demokracie občanů?

- Ano Ne

13. Pokud jste v předchozí otázce odpověděl/a „Ano“ uveďte jaké?

Děkuji Vám za Váš čas strávený při vyplnění mé ankety.